

קונטרס
מצות
מכונה
בזמננו

בענין מצות מכונה הנמכרים
בזמננו כ"עבודת יד"

ושרשי ויסודי הפולמוס הגדול ומלחמת ה' אדירה
בין הפוסקים בענין "מאשין מצות"

מסדרת
שיעורי הלכה
דברי יצחק

בעזה"ש"ת

קונטרס

מצות מכונה בזמננו

בענין מצות מכונה הנמכרים בזמננו כ"עבודת יד"

ושרשי ויסודי הפולמוס הגדול ומלחמת ה'

אדירה בין הפוסקים בענין "מאשין מצות"

השיטות והדיעות השונות במשך הדורות, מספרי הפוסקים
גדולי הוראה וספרי השו"ת, וכרוזים ומכתבים,

ובמיוחד יבוארו הפרטים דלהלן:

- שורש המחלוקת של המאשין מצות בקצרה, והנימוקים, והיוצא מזה לנידוננו
- חומר האיסור לדעת האוסרים, עפ"י דברי הפוסקים שאחריהם
- הרבנים המתירים הקודמים, התירו רק מפאת המכשולות וההזנחות שהיו מצויים בזמנם אצל הפועלים והעוזרים
- הפוסקים שאסרו מצות המכונה, כבר ידעו והשיבו על הטענה שהיא מתגלגלת בכח האדם
- בדור השני של המאשין מצות, כתבו הפוסקים בפירוש לאסור "מכונות אלו ממש", היינו "וואלצין" שנעשו רק לרידוד (זועלגערן, ולא ללישה) עיסות קטנות בתבנית של מצות
- סתירת דבריו המתמיהים והמפליאים של הרב המתיר, פוסקא פוסקא לפי סדר מכתבו
- חומר ומשמעות הטעם הכמוס של מרן הק' בעל דברי חיים מצאנז, שבזמננו יש המתקשים ומשתמטים מלקבלה
- החששות על המצות האלו הנאפים, על רשת של ברזל, המתנועע ועובר בתוך תנור ארוך



תמצית מהשיעור שנלמד ע"י

הרב הגאון רבי יצחק שטיין שליט"א

רב הצעיר דק"ק פאלטישאן ואב"ד ביד"צ אבני שיש פאלטישאן

במסגרת ארגון שיעורי תורה, בביהמ"ד קרלין סטאלין

ביום ה' פ' צו ו' ניסן שנת תשע"ח לפ"ק



**פתיחה והקדמה בגנות וחומר מכירת מצות אלו בתור "עבודת יד", להיות
שעפ"י ספרי הפוסקים, ודעת גדולי זקני ההוראה פוסקי הדור המובהקים
דינם כ"מצות מכונה", וגם מפאת דין אונאה ורמאות במקח וממכר**

להשיג את הקונטרס
וכן להערות והארות, נא לפנות אל:
מכון אבני שיש

Fax. 718-436-0846

כמו כן ניתן להשיג אצל המכון:

- **ספר אבני שיש, בירורים ותשובות בד' חלקי שו"ע, ג' חלקים, ועוד**
- **קונטרס קצירת החטים וביררתם** (עם תמונות מוחשיות מרהיבות עין)
- **קונטרס אל תפנו** (בענין פעולות ורפואות שיש בהם חשש קוסם, דרכי אמורי ועבר"ז)
- **קונטרס התייחסות לגויים בזמנינו**
- **קונטרס נקי כפיים**
- **קונטרס כשרות העופות** (עם תמונות מוחשיות)
- **קונטרס כשרות העניינים**
- **קונטרס עת קציר חטים**
- **קונטרס ה"א לכם זרע** (קונטרס א')
- **קונטרס ה"א לכם זרע** (קונטרס ב')
- **קונטרס פלי ה"סטיראפאום"**
- **קונטרס י"ש סדר על סדר הגט, ובירור בדין תיקון טעות בגט**
- **קונטרס תולעת שני - תולעים בצמוקים**
- **קונטרס רב טוב** (כולל הקונטרסים: יין המשומר - כף הדיך - תולעת שני - חלב צאן - כאחד הנגידים)
- **קונטרס גן נעול** (בענין בדיקת הרופאים לנשים - לרבנים ומורי הוראה)
- **קונטרס פלגי שמן** (שלש תשובות בענין שמן "פאלם אויל" - לרבנים ומורי הוראה)
- **קונטרס הדחה וקירור** (בענין פעולה ותחבולה חדשה ומפוקפקת בבשר כשר)
- **קונטרס כד אחד** (בענין כשרות הביצים)
- **קונטרס קמחא ומיא** (בענין תולעים בקמח ובמים, עם תמונות מוחשיות)
- **קונטרס מחץ ראש** (בענין הבאה בראש בחמה ושאר קירוב מיתה מיד אחרי השחיטה)
- **קונטרס צומת הגידין** (עם תמונות מרהיבות עין)
- **קונטרס דברי האיגרת** (בדיני ומנהגי כתיבת מגילת אסתר)
- **קונטרס שני יוסף בן שמעון**
- **קונטרס חלב ישראל**
- **קונטרס השתיה כדת בפסח**
- **קונטרס ניקור בן פקועה**
- **קונטרס שחיטת אוזנים כהלכה**
- **בדיקת הריאה וגלאט כשר**
- **קונטרס הסכין בבית השחיטה**
- **קונטרס משפט הכהנים**
- **קונטרס מנהג הכפרות כהלכה**
- **קונטרס חותם הכשרות**
- **קונטרס מכירת חמץ שבמסחר עמאזאן**
- **קונטרס בדיקת ח"י טריפות**
- **קונטרס מחירים כהלכה**
- **קונטרס צום אבחרהו** (על האופן הראוי והנכון לכתחילה לחולים וחלשי כח לקיים מצות צום יום הכיפורים)
- **קונטרס חזקת הבית**
- **קונטרס תרנגולא דעגמ"א**
- **קונטרס כשרות המשקאות**
- **קונטרס מדרוך למכירת חמץ**
- **קונטרס ונתן בידה - לשם יחוד בגט - יודע בטיב**

ועוד שאר קונטרסי הלכה בשאלות העומדים על הפרק

ובקירוב נקוה להוציא לאור ספר

שאלות ותשובות ושיעורי הלכה "דברי יצחק" בד' חלקי שו"ע



דפוס המעתיק

170 Ross St. Brooklyn NY 11211

718.782.1391



מפתח ותוכן ענינים מפורט

פתיחה

- א) קשה להגיד שיעור כללי בקיצור בשיעור במסגרת של שעה אחת, בנושא שכ"ב הרבה נדבר ונכתב עליו במשך הדורות ז
- ב) עוד יותר קשה מצד הכאב והצער, שזקוקים כהיום לדבר למעשה מענין שכבר נתקבל אצלנו מדורות לאיסור גמור וחמור ז
- ג) נושא השיעור, מצות המובאות מא"י שנערכו במכונת גלגלים של מתכות, ונמכרות בזול גדול בסופערמארקט כמצות "עבודת יד" ח
- ד) שני ידיעות נחוצות בענין ט
- ה) נפלאות היא בעינינו הפלא ופלא ומכאיב ומצער, שמורי הוראה בני דורנו, ירהיבו להכריע בסברות לקולא, שכבר נידונו בהרחבה ונסתרו ע"י האריות שרי התורה בדורות שעברו ט
- ו) היותר פלא מזהים ומכאיב, שהחתימו עליהם חותמת כשרות שהוא "עבודת יד", שזה דבר חמור גם מצד דיני חושן משפט מפאת אונאה ורמייה במקח וממכר י
- ז) השמועה שהפיצו, שכאלו רב אחד מפורסם מפה, העומד בראש מערכת כשרות מפורסמת ומקובלת, אישר את המצות כ"עבודת יד", היא שוא ושקר בהחלט כפי הכרזת הרב בעצמו ברבים יא
- ח) כבר יצאו מכתבים וכתובים מלפני עשר שנים, מגדולי וזקני ההוראה פוסקי הדור, על מצות אלו שדינם כמצות מכונה יא
- ט) דברים חוצבים להבות אש ממרן החתם סופר להתאמץ ולהתגבר בכל כוחו ויכלתו, לקיים מצות אכילת מצה בשלימות - ומהגר"ח פאלאג'י לא לחוס על דמי המצות העולים ביוקר יג

ענף א

שורש המחלוקת של המאשין מצות בקצרה, והנימוקים, והיוצא מזה לנידונו

- א) דעת האוסרים והמתירים טו
- ב) גם ראש המתירים הגאון שר התורה בעל שואל ומשיב ותלמידיו חזרו בהם טז
- ג) מהטעמים והנימוקים של הרבנים האוסרים, יש שנוגעים רק לענין מצות מצוה, ויש מהם שנוגעים גם לענין המצות של כל החג, ושני הסוגים שייכים גם לנידונו יז



מפתח ותוכן ענינים

ד) שימור לשמה או עשייה לשמה, כח אדם וכח כחו, מקור ושורש הדבר..... יח
ה) בתקופת המחלוקת של המאשין מצות, מצינו שנחלקו בזה אדירי התורה אבירי הוראה
יט.....

ענף ב

חומר האיסור עפ"י דברי הפוסקים

ו) דברי הגה"ק בעל אבני נזר ועוד פוסקים, שבמדינתנו שקיבלו דעת האוסרים, הוא איסור
תורה..... כ
ז) סיום דברי בעל אבני נזר, שנכתבו בעת שנתחדש מאשין שתוארה ממש כהמכונה שאנו
דנים עליה, ואסרה בכל תוקף כי "הכל יפצה פיהם ואין בדבריהם ממש מכמה טעמים",
וכפל דבריו אלו בתשובה נוספת..... כא
ח) הגה"ק בעל אבני נזר כפל דבריו ביתר תוקף עוז וחריפות בתשובה שאחריה לראדאמסק,
ששם רצו להתיר הוואלצין כפי נידוננו אנו ממש, וכמבואר בפירוש במכתב מבנו בעל
שם משמאל..... כב
ט - כד
כן מבואר מלשונם של כמה וכמה פוסקים מובהקים, שתפסו את האיסור לאיסור גמור
וחמור, ואף לחשש איסור כרת..... כד
י - כה
א' מגדולי הפוסקים והמשיבים, אף פסק בהחלט שאסור להשהות בבית המצות אף
ממאשינען כאלו וצריכים מכירה לנכרי כשאר חמץ גמור..... כה
יא - כו
במשך הדורות אף חששו שיש סכנה להתיר במקום שנהגו איסור, ותלו בזה עניני סכנה
ואסונות שאירעו..... כו

ענף ג

המתירים התירו מפאת המכשולות שהיו מצויים
הרבנים המתירים הקודמים, התירו רק מפאת המכשולות וההזנחות שהיו מצויים
בזמנם..... כט

ענף ד

הפוסקים שאסרו מצות המכונה, כבר ידעו והשיבו על הטענה שהיא מתגלגלת בכח האדם

יג) דברי הפוסקים המתירים לענין המכונה הראשונה, שכבר טענו טענות אלו
ממש..... לא



מפתח ותוכן ענינים

ענף ה

בדור השני של המאשין מצות, כתבו הפוסקים בפירוש לאסור "מכונות אלו ממש", היינו "וואלצין" שנעשו רק לירידוד (וועלגערן, ולא ללישה) עיסות קטנות בצורות מצות

- (טו) פרטי תיאור המכונה שבימיהם, שהיתה מכוון ממש להמכונה שבנידוננו לד
- (יז) התשובות שהשיב להם הגאון בכל החומר והתוקף לאיסור, וסתר טענותיהם והוכיח להם שגם זה בכלל האיסור של חכמי גדולי ישראל לו
- (יח) עוד מקור נאמן ואיתן, שגם מכונה כזו ממש, הוא בכלל האיסור של מצות מכונה שאסרו הרבנים האוסרים, כי כן העלו למעשה גאונים אדירים וצדיקים מפורסמים...לז
- (יט) תשובת הגאון האדיר שר התורה מהר"י ראזין מרונגאטשוב-דווינסק, שגם הוא אסר בתוקף מכונה זו לח
- (כ) תשובת הגאון בעל שו"ת חלקת יואב שגם הוא אסרה בכל החומר, והביא ראיה גאונית קדמונית לשלילה.....לט
- (כא) דברי הגאון בעל הגדת המבאר לענין הוואלצן דאז, שמהותה ממש כהמכונה שבנידוננו, שטען ממש טענות אלו, ולא הסכימו לו מ
- (כב) וכן העלה להלכה למעשה לענין בעלי נפש, בספר הנודע לתהלה בדינים אלו "מעדני שמואל", וגם מתבאר מדבריו ש"גדולי המחמירין" אסרו אף את המכונות האלו (וואלצין) של נידוננו.....מא

ענף ו

סתירת דבריו המתמיהים והמפליאים של הרב המתיר החסידי, פיסקא פיסקא לפי סדר מכתבו המוזר

- (כג) מב
- (כד) דבריו התמוהים והמוזרים של הרב המתיר דנן, שלא היתה כאן המחלוקת כלל בענין חדש, והראיה המופרכת והכוזבת מבעל כתב סופר שהתיר ולא חשש לדברי אביו שחדש אסור מה"ת מג
- (כה) סתירת דבריו המתמיהים והמדהימים בנוגע להגאון בעל כתב סופר מד

ענף ז

חומר ומשמעות הטעם הכמוס של מרח' הק' בעל דברי חיים מצאנז, שבזמננו יש המשתמטים מלקבלה

- (כו) (כז) מנהג גדולי וצדיקי וגאוני ישראל מבני ארץ ליטא מט



מפתח ותוכן ענינים

ענף ח

החששות על אפיית מצות אלו בתנור, על רשת של ברזל,
המתנועע ועובר בתוך תנור ארוך

כח) דברי גאון ופוסק מובהק, שהעלה חשש איסור על התנורים האלו, ומביא עדותם של
גדולי הדור שהסכימו לאיסור מט
כט) תמצית העולה להלכה ולמעשה מכל האמור נא
נספחים נג



ברוזים, מכתבים ופסקי הלכה

מגדולי וזקני פוסקי הדור, החיים אתנו לאוישט"א,

ולהבחל"ח אשר בג"ע מנוחתם נ"ע

אודות המצות האלו

שדינם כ"מצות מכונה" לכל דבריהם



הגאונים הפוסקים האדירים בעל שבט הלוי זצ"ל ויבלחט"א הגאון רבי נסים קרליין שליט"א

ב"ה, טבת תשס"ח לפ"ק

דעת תורה

על דבר האנשים הרוצים לעשות המצאה חדשה של מכונה לאפיית מצות המופעל בידים על ידי גלגלים ולא על ידי כח האלקטרי (חשמל) וחושבים שבוה יוצאים ידי חובה אף להאוסרים מצות מכונה, הרינו בזה לגלות דעתינו דעת תורה, דלהקהילות שנהגו כדעת הגדולים האוסרים מצות מכונה הרי זה בכלל האיסור, ועיני ראו ולא זר, שהמצות מכונה שע"ז היה הנידון בין חכמי ישראל, היה מופעל ביד ולא ע"י כח האלקטרי.

ובודאי שלא באנו בזה להכריע בדבר שגדולי הדורות דנו בזה, ועל כל אחד לנהוג כמנהג רבותיו, ועל כן, על הקהילות שנהגו שלא לאכול מצות מכונה בפסח, אסור להם לשנות כלל אפילו על מצות מכונה זו, וכל המשנה ידו על התחתונה, וע"ז נאמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך.

נ"ס מדרת - חס"פ ה' ז. א. א. א.
מחאה
ג"ה משה אריה



הגאון הפוסק האדיר בעל להורות נתן זצ"ל ולהבחל"ח הגאון המפורסם רבי נפתלי נוסבוים שליט"א

כ"ה. מרחשון שנת תשס"א

אם דברי שיעור, של היוצאים למען אמת ויציבה
ויסוד (וולגותית) היסוד בין שני גאונים (אנשים) קיד
ואם זה שלדקדוק, ומכאן זה הוצא הלא כאלו
נעמא בארצו יד - הנה אנשים דעתן דעל-הקדש כי
התאונתם לא לשם אמת הנעלה אלא מפני, חסידים
אמת הנעלה באופן פת, ודיון סתם אפוא.

ועל דאם אהבה

מנחם



Rabbi Moshe Sternbuch

Chief Rabbi

of the Orthodox Rabbinical Courts
Jerusalem

Rosh HaYeshiva- Ramat Bet Shemesh

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים
עיר"ק ירושלים ת"ו

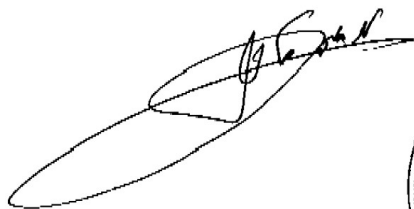
ראש הישיבה ברמת בית שמש

מח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות ועוד

בעז"ה שבט תשע"ט

אודות מה שרוצים לעשות מצות עגולות במכונה בלי אלקטריק ולמכרם בשם "מצות יד", זה שינוי מהמקובל אצלנו דמצות יד נעשים ביד לבד כפשוטו, וכבר מחו גדולי עולם וצוק"ל במצות יד שנעשו באופן זה אף בלא אלקטריק, ויש בזה משום סייג ולכן חמור. והמשנה ידו על התחתונה, ואין לשנות ח"ו ממנהג אבותינו.

המצפה בכליון לרחמי שמים מרובים,



גילוי דעת ופסק הלכה

Bais Din (Rabbinical Court)

Abnei Shaiish Hattishan

1133 – 49th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Tel. (718) 902-4991 - Fax. (718) 436-0846

בית דין צדק

אבני שיש - פאלטישאן

ברוקלין, נ.י. יע"א

הגאון רבי יצחק שטיין שליט"א

רב הצעיר דק"ק פאלטישאן

גאב"ד

בעוהש"ת, בחודש אדר השני שנת תשנ"ט לפ"ק

בדבר המצות העגולות מארצה"ק המובאים בשנים האחרונות למכירה ככאן, והם מיוצרות באופן שהרידור (וועלנערן) והניקור (רערלען) נעשה ע"י שני גלגלים (וואלצין) המופעלים ביד (לא ע"י עלעקטרי), ומכנים את המצות האלו "מצות עבודת יד".

והנה אחרי ברור המציאות הדק היטב והעיון המעמיק והמקיף בחלק ההלכה (שבא בארוכה ובחוקף ב"קונטרס מצות מכונה בזמננו" ש"ל על ידינו)

ברור בלי כל ספק וגמגום, כי

דין מצות אלו כדין מצות מכונה, הן לענין לצאת ידי מצות מצוה, והן לענין אכילה בשאר ימי הפסח אשר נאסרו ע"י רבותינו הפוסקים הוותיקים אבירי ההוראה מוסדי דור ודור נ"ע ז"ע, שאסרו בפירוש גם מכונה זו ממש

ואשר לכן על המוכרים ועל הקונים לזהר ולדעת:

- (א) המצות האלו אסורות להאנשים שהם מחקחילות והחוגים שאצלם אסורים מצות מכונה בפסח מדור דור
- (ב) אסור בהחלט להשים עליהם חותמת שהם בגדר "עבודת יד"
- (ג) אסור בהחלט להסוחרים ובעלי חנות למוכרם בתור "עבודת יד"
- (ד) מי שכבר קנה מצות אלו במעות בתור "עבודת יד", זכאי לבטל את המקח ולקבל בחזרה את הכסף

והרחמן הוא יוכיני לחוג את חג המצות בריצות ככל משפטו וחוקתו, ולהשמר מכל שימצא דחומצא ובר חומצא, ונגיע עוד השנה פדוים לציון ברנה לאכול מן הזבחים והפסחים אכ"ר

יוסף מנחם דייטש

דומ"ץ צאנו קל"ב ואב"ק קליינווארדין

שלמה צבי שמערן

אבד"ק דעברעצין

יצחק שטיין

רב הצעיר דק"ק פאלטישאן - אב"ד



בעוהש"ת

התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה CENTRAL RABBINICAL CONGRESS OF THE U.S.A. AND CANADA

Kashrus Division

בי"ד המיוחד לעניני כשרות

פסק הלכה וקריאת קודש

בשנים האחרונות התחילו להביא מארץ ישראל מצות עגולות, אשר רידוד וניקור הנשיפה נעשה בין שני גלגלים המופעלים ביד (לא נ"י עלעקטריק), ונקראים מצות עגולות יד, ונמכרים פה בכמה וכמה חנויות.

הנה ביקרנו בכמה מפעלים ובית מאפיות האופים בהמצאה החדשה הנ"ל, ואחרי העיון בהמציאות ובחלק ההלכה

הדבר פשוט וברור כי דין מצות אלו הוא כמצות מכונה

אשר נאסרו מרבנותנו מדור דור ה"ה מרן הדברי חיים, והגר"ש קאוגר, החידושי הר"ם, והאבני נזר, ועוד מגדולי הפוסקים ז"ל, וגם המכונה שהיה בימיהם היה מופעל ביד ולא נ"י שום עלעקטריק (שלא היה עדיין במצא).

וידוע כמה חרדו כל גדולי עולם בכל שינוי שהוא כענין עשיית המצות וכל המושג ידו על התחלתה, והלילה לפרוץ נדר שנדרו ראשונים כמלאכים.

ובזכות שמירת המצוות כהלכתן, יעזור השי"ת שנוכה לדישמוס מאיסור המין אפילו במשהו, ונוכה בקרוב לאכול שם מן הובחים ומן הפסחים בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

בעה"ח אדר שני, תשע"ט א"ס"ק.

נאום: אברהם יהושע העשיל ביק
אבדיק מעיבדש

נאום: הי"ל וויינבערגער
אבדיק מערדאהעלי - דומין ניוסרא

נאום: יצחק אייזיק מנחם אייכענשטיין
אבדיק נאלאנמא

The seal of uncompromising kashrus

85 Division Avenue Brooklyn, NY 11211



Tel: 718.384.6765 | Fax: 718.486.5574



הקדמה

- א -

**קשה להגיד שיעור כללי בקיצור בשיעור במסגרת של שעה אחת,
בנושא שכ"כ הרבה נדבר ונכתב עליו במשך הדורות**

בעז"ה קבעו לדבר "בענין מאשין מצות בדורות שעברו ובדורנו", והנה כפי שכ"א יודע, מאז שנת תקצ"ח עת שנתחדש המאשין ע"י הממציא הראשון מר איציק זינגער מעיר ראפשוויר במדינת עלזאס לוטרינגען, ליד עיר שטראסבורג בתחומי צרפת, ושוב כשהובא בשנת תרי"ח לרוסיה וגאליציע, וכן בדורות שאחרי כן כמעט כל הרבנים והפוסקים והדיינים ומורי הוראה חיו דעתם בנושא זה.

ויצאו קונטרסים לכאן ולכאן, ראשית, מראשוני בעלי הפלוגתא ה"ה הגאונים הפוסקים האדירים שרי התורה, הגאון רבי שלמה קלוגער מבראדי וסייעתו בקונטרס "מודעה לבית ישראל" לאיסור, ולעומתו הגאון רבי יוסף שואל נאטאנזאהן בעל שואל ומשיב וסייעתו בקונטרס "ביטול מודעה" להיתר, ושוב במשך הדורות יצאו הרבה קונטרסים ותשובות ובירורים לכאן ולכאן, ומסופקני אם יש עוד נושא בהלכה שכ"כ הרבה נדבר ונכתב עליו במשך הדורות, ואי לכן מובן מאליו עד כמה קשה להגיד בזה שיעור כללי בקיצור, ואצ"ל בשיעור במסגרת של שעה אחת לבעלי בתים.

- ב -

**עוד יותר קשה מצד הכאב והצער, שזקוקים כהיום לדבר למעשה
מענין שכבר נתקבל אצלינו מדורות לאיסור גמור וחמור**

אך עוד יותר קשה מצד אחר, והוא, מצד הכאב הגדול והצער העמוק, שנהיה זקוקים כהיום לדבר למעשה מענין כזה שכבר נתקבל זה מכמה דורות לאיסור גמור וחמור לכמה וכמה עדות בישראל, ובפרט לאנשים וקהלות וחוגים המשתייכים לעדת החסידים, ובמיוחד התלמידים והחסידים המשתייכים לאותם





החצרות שרבותיהם ראשי אבות החסידות הרעישו בקול רעש גדול והסעירו בסערת אש קודש נגד "מצות מכונה" וקבעו שזה נידון כ"חמץ גמור" כגון גזע גור וסאכאטשוב וכל החצרות המסתעפים, צאנו וכל המסתעפים ממנה, סיגעט סאטמאר, חב"ד ועוד, הדבר מתמיה מאוד שיהא צורך לדבר על זה למעשה, שלא יקנו מצות כאלו שהם אף בחשש של מצות מכונה, כי הרי ידוע לכל מי שנגע אף פעם בנושא זה, שדבריהם של רבותינו גדולי הפוסקים אבירי ההוראה שאסרו מצות מכונה בכל תוקף בעת שהמציאו אותה, נאמרו על מצות שנאפו במכונה המופעל בידי אדם, ולא ע"י עלקטרי.

- ג -

נושא השיעור, מצות המובאות מא"י שנערכו במכונת גלגלים של מתכות, ונמכרות בזול גדול בסופערמארקט כמצות "עבודת יד"

במה המדובר, הנה חדשים מקרוב באו (והשנה שמענו, שכבר הובא לכאן בשנה שעברה), שהביאו לכאן כמות גדולה של מצות מא"י, ונמכרות בזול גדול בסופערמארקט ענקית מפורסמת כמצות "עבודת יד", וכותבים עליה שהוא עבודת יד, עם הכשר ואישור מב' רבנים א' ליטאי וא' חסידי, הכותבים ומאשרים בלשוניות רחבות ותקיפות שהם בגדר "עבודת יד" בלי שום ספק ופקפוק.

והם מצות המיוצרות במאפיה בא"י בהמצאה חדשה (ובאמת ישנה היא כבר כמאה שנה, כדלהלן בהמשך), דהיינו שהלישה נעשית בידים, ושוב אח"כ חותכים ממנה עיסות קטנות עבות ועגולות, ושוב במקום לרדד (וועלגערן) אותם בידים עם וועלגער האלץ, זורקים אותם פעמיים למכונה של מתכות שכך תוארה, יש לה שני גלילים עגולים (וואלצין) של מתכות סטעינלעס חלקים מאוד וארוכים, צמודים זה לזה בהפסק סדק וריווח מעט כעובי מצה דקה, ואחד מהוואלצין יש לה בית יד, שעל ידה מסבבים אותה בידים, והיא מסבבת אתה יחד את הוואלץ השני הסמוכה לה, ע"י השיניים שיש בשניהם בסופם שמתשלבים יחד זה בזה, באופן שהוואלץ המסתובב ע"י האדם המסבב, מגלגלת אתה הוואלץ השני.

ובנוסף לזה, יש במצות אלו עוד שינוי גדול באפיינתם, והוא, שאופים אותם בתנור של גאז על שרשרת (בעלט) של מתכות, ויש על"ז תשובה ארוכה וערוכה לאיסור מהגאון רבי פנחס צימעטבוים ראב"ד גראסווארדיין, וכת' שכן הסכימו אתו גדולי הדור לדינא, כאשר יובא להלן באריכות.



- ד -

שני ידיעות נחוצות בענין

ומהנכון והנחוץ, למסור כאן שני ידיעות נחוצות וחשובות, הא', שלא לטעות מצד מה שכתוב על הקופסא שה"קמח הוא בהכשר של העדה"ח", כי ביררנו עם וועד הכשרות של העדה החרדית, שאין נותנים שום הכשר על מצות אלו, ואצ"ל שח"ו לא עלה על דעתם ליתן אישור על מצות אלו שהם "עבודת יד", ואדרבה לא זו בלבד, אלא שאף לא רצו ליתן הכשר עליהם כ"מצות מכונה" מפאת חשש טעות, להיותם שאין ניכר עליהם שהם מצות מכונה.

והב', לאידך גיסא נשאלנו מרבים, שראו בחנות מצות עם החותמת של ה"עדה החרדית" באותו מחיר ממש של מצות אלו, אם גם אלו הם בחשש זה. ולזה טרחנו וביררנו אצל א' מראשי וועד הכשרות של העדה"ח, ואחרי החקירה והבירור צלצל אלינו בחזרה והודיע לנו, שאלו שיש להם החותמת של העדה"ח שהם עבודת יד, אינם מבית אופה זו או אחרת הנעשה כך, רק הם מצות רגילים עבודת יד כשאר המאפיות בלי שינוי, רק נקנה ע"י הסוחר בכמות גדולה, באופן שניתן ליתן בזול.

- ה -

נפלאות היא בעינינו הפלא ופלא ומכאיב ומצער, שמורי הוראה בני דורנו, ירהיבו להכריע בסברות לקולא, שכבר נידונו בהרחבה ונסתרו ע"י האריות שרי התורה בדורות שעברו

ולא נמנע מלהשיח צערינו ברבים, שמאוד נדהמנו ונצטערנו, ונפלאות היא בעינינו הפלא ופלא, לראות בכתב שרבנים ומורים בני דורנו, יבואו להכריע - שכאילו - בצדדים וסברות לקולא, שכבר נידונו בהרחבה ונידושו דישה אחר דישה ע"י האריות שרי התורה אבירי הפוסקים והמשיבים בדורות שעברו, ויבואו כעת שוב להעלות אותם הסברות והקולות שכבר נסתרו על ידם בחוזק היד ובכל תוקף ועוז.

ולהמחשת הדברים, עמדנו הלום כמה רבנים ומורים יחד בסגל חבורה, ותמהים ומשתאים לדעת, מה היו אומרים ואיך היו מתבטאים אותם הפוסקים האדירים הצדיקים הקדושים בעל חידושי הרי"ם ובעל אבני נזר ובנו בעל שם משמואל זצוק"ל, על דברי המתירים בני דורנו, אם התבטאו על שמועה של



היתר (על מכונה כזו ממש, עי' להלן בהמשך) בשם גאון אדיר שר התורה וצדיק נשגב כהמהרש"ם מברעזאן, בלשון וביטוי חריף דלהלן (שו"ת אבני נזר חאו"ח סי' תקל"ז): "עתה מה יערוץ הזבוב בשריקות קולו בין הכפירים, וכבר קבלו במדינתנו דעת האוסרים והוא במדינתנו איסור תורה ממש".

ואיך היו מגדירים את החפצים להכניס מצות כאלו בקרב מחנינו, אם התבטאו (עי' להלן במכתב בעל חי' הרי"ם) על אותם שבדורם בלשון החריף והבוטה: "זה יציל את עמו מאותן אנשים שלוחי היצר הרע תלמידי ירבעם בן נבט" המתחכמים לנשל מכל מצווה מעט מעט וכוונתם לעקור את הכל כנראה בעליל מעשיהם".

- 1 -

היותר פלא מדהים ומכאיב, שהחתימו עליהם חותמת כשרות שהוא "עבודת יד", שזה דבר חמור גם מצד דיני חושן משפט מפאת אונאה ורמייה במקח וממכר

אך היותר פלא מדהים ומכאיב מהכל, הוא מה שכתבו והחתימו על מצות אלו חותמת כשרות שהוא "עבודת יד", ולא עוד אלא שאף הרהיבו לכתוב ולשנות ולכפול כן בלשונות שונות (שנעתיק להלן בשלימות) שהוא עבודת יד בלי שום צד ספק או פקפוק, וכגון מה שכתבו "שאיין שום צד לומר שאין זה בגדר עבודת יד שעל זה נחלקו גדולי וגאוני הדורות", וכמו"כ ש"אף לדעת הרבנים שעל פיהם נהגו קהילות עדת החסידים בכל אתר ואתר אין לחוש לכלום", ובהמשך: "ידי תכון עם הרבנים שנתנו הכשר למפעל הנ"ל, וודאי מצות אלו הן מצות עבודת יד לכל פרטיהם ודקדוקיהם ללא כל הרהור וערעור . . ."

והנה כנזכר הי' מלחמות ה' אדירה בענין מצות מכונה והיו גם מתירים גדולים, אך שם היתה המחלוקת ההוא בדיני חלק או"ח שבשו"ע מחשש חמץ בפסח, שגם זה חמור מאוד בחשש איסור כרת, אך בנידוננו הרי נוסף איסור חמור בדיני חו"מ, שאלה חמורה של אונאה במקח ומקח טעות ומום במקח, מכיון

מגור כתב על המתירין, שזה דרכם לנשל מהמצוות מעט מעט וכוונתם לעקור את הכל, וכתב על גדול שלחם, חטא ומחטיא את הרבים כירבעם בן נבט וכו', ע"כ.

א. ורעדה וצמרמורת עוברת בגוף הקורא הלשונות החריפים וכידודי אש קודש אשר במכתבו של הגה"ק בעל שם משמאל (שנכתב ביום א' שמות תרע"ב, מובא בהגדת המבאר עמ' צ"ב) וז"ל: אדמו"ר זצלה"ה



שהחתימו וכתבו על זה בפשיטות שהוא עבודת יד, מבלי שציבור הקונים ידעו וירגישו שיש כאן אף איזה חשש או שאלה של מכונה, אלא שלדעת הרבנים המכשירים נידון כעבודת יד.

- ז -

השמועה שהפיצו, שכאילו רב אחד מפורסם מפה, העומד בראש מערכת כשרות מפורסמת ומקובלת, אישר את המצות כ"עבודת יד", היא שוא ושקר בהחלט כפי הכרזת הרב בעצמו ברבים

והנה נפוצה כאן שמועה בשם הרבנים המאשרים את המצות האלו כעבודת יד, שרב א' מפורסם מפה, העומד בראש מערכת כשרות מפורסמת ומקובלת, ביקר בבית האופה של המצות האלו, ושהה שם כמה שעות בכדי לבדוק באופן יסודי את המכונה, ואח"כ אישר את המצות כ"עבודת יד".

הנה מוצא אני לחובה ולזכות לפרסם כאן בשער בת רבים, שפניתי אל הרב הנזכר לבירור הדברים, והנה הוא נדהם ונחרד לשמע הדברים, ואמר לי בסערת רוח, שאכן אמת שביקר שם, אך לענין האישור למעשה, אדרבה ההיפוך היא האמת, שבהיותו שם נוכח לדעת, שהיא היא המאשין שאסרו רבותינו הקדושים, שגם היא לא פעלה ע"י עלעקטרי, והוסיף שזאת מלבד עוד חששות שראה שם, באופן שמכחיש בהחלט ובכל תוקף ועוז את השמועה הזו, והוסיף שלא זו בלבד, אלא שכבר דרש אחרי כן פעמיים ברבים, בכדי לפרסם לרבים המכשלה של המצות האלו.

- ח -

כבר יצאו מכתבים וכתובים מלפני עשר שנים, מגדולי וזקני ההוראה פוסקי הדור, על מצות אלו שדינם כמצות מכונה

וכדאי להזכיר מיד בראש דברינו, שכבר יצאו מכתבים וכתובים מלפני עשר שנים, מגדולי וזקני ההוראה פוסקי הדור בארצה"ק, על מצות אלו שדינם כמצות מכונה, כאשר המציאו אותם לראשונה שם.

והנה כפי שרבים מהציבור וודאי כבר ראו, נתפרסמו כעת שוב כתובים אלו עם חתימותיהם של הרבנים הגאונים, אך יכולני להוסיף שביררנו אישית את סמכותם ונאמנותם של מכתבים וכתובים אלו, אצל הרב מבני ברק שהוא הי' מי



שהתעורר אז על הדבר וקיבלם אז מידי הרבנים, והוא רב חשוב ונכבד מאוד, ה"ה הגה"צ רבי סיני הלבפשטאם שליט"א, המשמש כרב בשכונה גדולה שיכון ג' בבני ברק, אשר בשנת תשס"ח כאשר המציאו לראשונה מצות אלו, קיבל מכתבים אלו מגדולי וזקני פוסקי הדור אבירי ההוראה, ה"ה:

הגר"ש וואזנער והגר"נ קרליין, שבתו"ד כתבו וז"ל: "על דבר האנשים הרוצים לעשות המצאה חדשה של מכונה לאפיית מצות, המופעל בידים ע"י גלגלים ולא ע"י כח האלקטרי, וחושבים שבזה יוצאים ידי חובה אף להאוסרים מצות מכונה.

הרינו בזה לגלות דעתינו דעת תורה, דלהקהילות שנהגו כדעת הגדולים האוסרים מצות מכונה, הרי זה בכלל האיסור. ועיני ראו ולא זה, שהמצות מכונה שעל זה היה הנידון בין חכמי ישראל, היה מופעל ביד ולא כח האלקטרי. . ועל כן על הקהילות שנהגו שלא לאכול מצות מכונה בפסח, אסור להם לשנות כלל אפילו על מצות מכונה זו, וכל המשנה ידו על התחתונה. .".

הגאון האדיר רבי נתן געשטטנר זצ"ל ויבלחט"א הגאון הגדול ר' נפתלי נוסבוים שליט"א, שבתו"ד כתבו וז"ל:

. . שיש הרוצים לאפות מצות לפסח, ע"י רידוד (וועלגערין) העיסה בין שני גלגלים המופעלים ביד ולא ע"י עלקטריק, ומכנים את המצות הללו כאילו נעשו בעבודת יד. הננו מגלים דעתנו דעת תורה, כי כל הגאונים ז"ל שאסרו מצות הנעשות ע"י מכונה, אסרו גם מצות הנעשות באופן הנ"ל ודינה כמצות מכונה.

והגאונים המפורסמים גדולי תלמידי הגר"ש וואזנער זצוק"ל, הגרי"מ שטרן שליט"א והגרמ"ש קליין שליט"א, ואתם עמם כמה אדמורי"ם כטשערנאביל, וויזניץ, קלויזנבורג, נאדווארנא ועוד, שבתו"ד כתבו וז"ל:

. . נחרדנו על השמועה בהמצאת פירצה חמורה בסדרי אפיית המצות – כאילו עבודת יד – עם מכונה המופעל בידים ולא ע"י כח חשמל. . ומתכנני המכונה החדשה מוכיחים ומעלים בירורי הלכה שהמכונה נחשבת ג"כ לעבודת יד, ואשר ע"כ באנו להזהיר בזה לקהילות הקודש אשר קבלו עליהם מאבותיהם בקבלת איסור גמור לאכול אך ורק מצות עבודת יד, שאסור לשנות מאומה מכפי שנהגו אבותינו ורבותינו מדור דור. וגדולי הפוסקים. . שאסרו מצות מכונה, היה על מצות שנאפו במכונה המופעל בידים, ולא ע"י חשמל. . ואין כאן מקום לפלפל בענין הגדרים ההלכתיים בענין יד ומכונה, מפני שרבותינו



זי"ע אסרו כל שינוי בכל אופן שהוא, ועלינו לקיים "אל תטוש תורת אמך", ולא להתחכם ולפרוץ גדר אשר גדרו הראשונים כמלאכים . .

וכמו"כ יש מכתבים מרבני בעלזא שליט"א הקשישים עם הצטרפות וחתימות האדמו"ר מבעלזא שליט"א, שבתו"ד כתבו וז"ל: הננו מצטרפים בזה לדעת גדולי הדור שליט"א, שההמצאה המחודשת בענין גלגול ועריכת מצות עבודת יד (וועלגערין) הינה בגדר אותה מכונה שרבותינו הגה"ק מדורות עברו זי"ע, דנו בה וידוע דעתם הק' לאיסור. אשר ע"כ אין להנהיג המצאה זו במאפיות מצות עבודת יד, ולא לפרוץ גדר שגדרו ראשונים כמלאכים זי"ע.

והגאון אב"ד חסידי גור-חצור הג"ר צבי יהודה אברומוביץ שליט"א, הוסיף גם הוא דברים כדרכונות, וז"ל בתו"ד: ולדעתי שחובה על השומרים משמרת הקודש לפרסם ולהתריע שהמצות הנעשות באופן הנ"ל הם בלי שום ספק בכלל "מצות מכונה", שנאסרו ע"י רבותינו מצוקי ארץ זי"ע, גדולי פולין וגאליציה, ואין זה אלא טשטוש ובלבול המוחין לטעון כנגד זה, ופשיטא שמצות הנ"ל דינם כמצות מכונה לכל מילי.

- ז -

דברים חוצבים להבות אש ממרן החתם סופר להתאמץ ולהתגבר בכל כוחו ויכלתו, לקיים מצות אכילת מצה בשלימות - ומהגר"ח פאלאג'י לא לחוס על דמי המצות העולים ביוקר

ולסיומא דמילתא של ההקדמה, כדאי להעתיק בכללות הזהירות בכל עניני המצות מצוה, דבריו הקדושים של מרן בעל חתם סופר (בתשו' חחו"מ סי' קצ"ו) שכת' דברים חוצבים להבות אש המעוררים את לב האדם לעמוד על המשמר בכל כוחו ויכלתו בכל הנוגע למצות מצה, וזל"ק שם: מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח, היא יחידה נשארת לנו מכל מצות אכילה שבכל התורה, אין לנו לא פסח ולא קדשים ולא תרומה ולא מעשר שני רק מצוה אחת משנה לשנה, ואם גם היא לא תעלה בידינו בשלימות, ולא עוד אלא כי תחת יופי, שיהי' האכילה של כל ז' ספק איסור כרת, ולא עוד אלא שיכשיל בזה רבים ח"ו, וגם נוציא על זה אלפים, הייטב בעיני ה' חלילה וחלילה ע"כ.

ולענין מה שיש בנ"א הנמשכים ומתפתים אחריהם מצד מה שנמכרים הרבה יותר בזול, ע"ז כדאי להעתיק דברים מתאימים מאוד וקולעים אל השערה מס' כף החיים סי' תנ"ג אות ס"ג שהעתיק מדברי הס' מועד לכל חי שכ' לענין



ההידור של שמורה משעת קצירה וז"ל: ולא יחוס על הדמים כי ביוקר עמדו לו החטים, דגם ה' ביוקר עמדו לו ישראל כדי להוציאם ממצרים כמ"ש רז"ל ע"פ הבן יקיר לי אפרים עכ"ל, (והכוונה לדברי רז"ל בויק"ר פ"ב – א' וז"ל: הבן יקיר לי אפרים וכו' אמר הקב"ה ישראל ביוקר עומדין לי, רבי אבא בר כהנא ורבי יצחק, רבי אבא בר כהנא אמר אילו ביקש פרעה משקל כאו"א מישראל אבנים טובות ומרגליות, לא הייתי נותן לו, אמר ר' יצחק והלא בדמים נטלן משפחות משפחות של כנים, משפחות משפחות של ערוב וכו', הוי ביוקר ישראל עומדים לי).



ענף א

שורש המחלוקת של המאשין מצות בקצרה, והנימוקים, והיוצא מזה לנידוננו

- א -

דעת האוסרים והמתירים

הנה ידוע הפולמוס והשערוריה הגדולה שהיתה בין חכמי ישראל אבירי ההוראה בענין היתר מצות מכונה - מאשין מצות (שהמציאו אדם אחד בשם איציק זינגער בשנת תקנ"ח במדינת עלזאס לוטרנינגען בתחום צרפת, והתירוה רוב גדולי אשכנז ומשם הובא אח"כ למדינות אחרות), ויצאו קונטרסים לכאן ולכאן, (קונטרס "מודעה לבית ישראל" לאיסור, ואחריו קונטרס "ביטול מודעה" להיתר), אלו אוסרים ואלו מתירים.

מראשי האוסרים ידועים הגאונים הג"ר שלמה קלוגער מבראדי, הג"ר מרדכי זאב איטינגא בעל מפרשי הים מלבוב, הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז, הגה"ק רבי אברהם לאנדא מטשעכנאווי, הגה"ק בעל חי' הרי"ם מגור, הג"ר יהושע העשיל אשכנזי אב"ד לובלין, הג"ר יצחק נתן ליפשיץ אב"ד סאנטאב, הג"ר מאיר אויערבאך אב"ד קאליש בעל אמרי בינה, הג"ר דובעריש מייזליש אב"ד ווארשא, הג"ר פנחס זאב דיין ומו"צ דק"ק קויל - ואחריהם הג"ר יהושע מקוטנא בעל ישועות מלכו, הגה"ק בעל אבני נזר מסאכאטשאוו ובנו בעל שם משמאל, תלמידו הגאון בעל חלקת יואב, הג"ר משולם יששכר אב"ד סטאניסלאוו בעל שו"ת בר ליוואי, הגאון "הגדול ממינסק" בעל אור גדול, הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא, הג"ר מאיר דן פלאצקי בעל כלי חמדה, הגאון בעל שדי חמד, הגאון בעל תורת חסד מלובלין, הגאון רמ"נ ירושלימסקי בעל מנחת משה ובאר משה, הגאון המהרש"ם לענין לכתחלה, הגר"י ראזין הגאון מראגאטשוב, הגאון בעל תירוש ויצהר², ועוד

ביכלתו למהר עת הפגישה עם הקיסר "מען באקט דאך נישט אויף דער מאשינע", ופנה הגר"ש להגרש"ק בדרך הליצה, באומרו שאף השר אומר כשיטתו שאין לאפות על המכונה, עיי"ש כל הסיפור.

ב. ועיי"ש בספרו סי' קפ"ח סיפור מעניין מענין זה מפגישת הגר"ש קלוגער ראש האוסרים עם הגאון בעל שואל ומשיב ראש המתירים בחצר הקיסר בעיר ווין בהשתדלות משותפת למען טובת הכלל, שאמר להם שר אחד שם, בתור התנצלות על מה שאין



לעומ"ז מראשי המתירים ידועים הגאונים הגר"ש נאטאנזאהן אב"ד לבוב בעל שואל ומשיב, הג"ר אברהם בנימין סופר אב"ד פרעשבורג בעל כתב סופר, הג"ר ישראל ליפשיץ אב"ד דאנציג בעל תפארת ישראל, הביד"צ דקראקא ה"ה הגאונים רבי אברהם יעניר ראב"ד, והדיינים רבי יהודה ליב סגל ורבי צבי הירש ראפפורט, הג"ר יעקל שארף אב"ד אושפיצין, הג"ר אברהם שאג אב"ד קויבערסדארף. וגאוני אשכנז הגאון בעל ערוך לנר, הגאון בעל מלאכת שמים, והג"ר צבי אברבנאל אב"ד ליסא, הג"ר שלמה איגר אב"ד פוזנא ועוד, ואחריהם הג"ר ליבוש באלחובער בעל שם אריה, הג"ר מאיר שמחה הכהן מדווינסק בעל אור שמח, הגאון בעל מעדני שמואל ומנחת שבת [זולת לבע"נ], הגאון בעל שו"ת שערי דעה, ובארץ ישראל הורו להיתר חברי הבד"צ דפרושים והסכים על ידם הג"ר שמואל סאלאנט, והבד"צ דירושלים בתקופה מאוחרת עם הסכמת הג"ר יוסף חיים זאנענפעלד.¹

- ב -

גם ראש המתירים הגאון שר התורה בעל שואל ומשיב ותלמידיו חזרו בהם

והנה טרם שנעתיק קצת מדבריהם הבוערים כגחלי אש של רבותינו הקדושים, ראוי לציין ולהדגיש כאן, כי גם ראש המתירים הגאון שר התורה הגר"ש בעל שואל ומשיב ותלמידיו חזרו בהם בסופו של דבר - כפי שהעידו נכד הגרש"ק בס' תולדות שלמה (עמו' ק"י) וז"ל: גם נודע בבירור כי גם הגאון מופה"ד מוהרי"ש הנ"ל זצ"ל הוא ותלמידיו אינם אוכלים המצות האפויים על המאשין, ונתקיים בו לא יאונה לצדיק כל און, וכן מעיד בשו"ת בית יחזקאל (להג"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן) ס' מ"א וז"ל: וגם הגה"ק מוהרי"ש נ"ז אבד"ק לבוב הסכים אח"כ לאסור וכו'.

מִן הַשְּׁמִים מֵלֶאך וַיִּטֵּל לֶשֶׁם חֻמֶּץ וְשֹׂאֵר וַיַּחֲמִיץ הַכֹּל²]. שלא יחתום כתב הכשר על מאשין מצות [ראה גם ס' זכור ימות עולם ח"ד עמו' תקפג], וע"כ אף שלא הסירו חותמת הכשרות שלהם מזה, עכ"ז לא נתנו עוד כתב הכשר עם חתימות חברי הבד"ק, ונשאר כן עד היום, שהרבנים מעדת הפרושים הולכים ומעמידים משגיחים לפי מסורתם עצמית³, אך חברי הביד"צ אין חותמים תעודת הכשר.

ג. ודא"ג ראוי לציין כאן, שכאשר כ"ק הגה"צ רבי משה ארי' פריינד זצ"ל התקבל לראב"ד בביד"צ העדה החרדית, התנה כתנאי להיותו נכד הגה"ק מנאסויד [שהי' מקפיד לא ליקח כסף טרם מאדם טרם שבירר אם אוכל מאשין מצה. וגם ידוע אמרתו שאמר ש"מאמין באמונה שלימה, שמכיון שהד"ח אמר שהוא חמץ גמור, אפי' אם א' יאפה מאשין מצות בכל החומרות וההידורים, יבוא



וב"כ הגה"ק מנאסויד בשו"ת מאור יהושע סי' י' וז"ל: "הגאון בעל המחבר שואל ומשיב זצוקללה"ה אמר קודם פטירתו לתלמידו וקרובו שהיה אבד"ק סערעט שיזהר מאוד מלאפות על המאשין כי נתחרט על מה שהתיר".

וב"כ גם בס' שאח"ז (סי' י"א) וז"ל: ובלא"ה ידעתי בבירור שהג' מהרי"ש אמר קודם פטירתו לתלמידו שמתחרט על שהתיר, וא"כ אין על מי לסמוך כלל וכו', ע"כ.

- ג -

מהטעמים והנימוקים של הרבנים האוסרים, יש שנוגעים רק לענין מצות מצוה, ויש מהם שנוגעים גם לענין המצות של כל החג, ושני הסוגים שייכים גם לנידוננו

והנה מהטעמים השונים שנתנו הרבנים האוסרים (והם בקיצור ובכללות: א. חשש חמץ הנשאר דבוק במכונה [הגרמ"ז איטינגא בקונטרס מודעה לבית ישראל, ומרן הק' הד"ח, והגרד"ב מייזליש מווארשא]. ב. התעסקות בידים מונע חימוץ ולא עסק המכונה [הגרש"ק בקונט' הנ"ל סי' א] ובכלל זה שאולי השיעור חימוץ של ח"י מינוט נאמר רק לענין הידים או עץ, לא לענין גלגל של מתכות (בר"ס אמרי יהודה סוגיות הש"ס בשם הרה"ק החי' הרי"ס"ד, והגה"ק הרש"ב מליובאוויטש בס' אגרות קודש מהורש"ב ח"א עמו' שטז - שיז"ח). ג. סיבוב גלילי המכונה במהירות גורם לחימום וחימוץ [הגרמ"ז איטינגא בקונטרס הנ"ל סי' ב]. ד. רק במשמוש היד אפשר להשתמר מהימצאות של חטה חמוצה בהבצק [הגרש"ק בקונט' הנ"ל סי' א]. ה. המכונה דינה כדפוס-סריקין שאסרו חכמים [הגרש"ק שם]. ו. מצות מכונה אינם נעשים בכוונת אדם בן דעת לשמה [הגרש"ק שם]. ז. מעשה אדם המגלגל

שם בתו"ד: ולכד החששים שכתבו בזה, שמעתי זה איזה שנים מר' יחיאל הלפערין שאמר לו חימיק [כעמיקער] ירא אלקים, אשר עפ"י חוקי החימיע, בנגיעת העיסה בהמעטאל של הוואלצין, נעשה בה חימוץ תיכף ברגע זו. ואני מאמין אשר הרבנים הגאונים הנ"ל רוח ה' נוססה בהם לאסור בתוקף את המכונה מצד החשש הנורא הנ"ל, אף שהם לא ידעו מזה, וע"ד מ"ש בשו"ת צ"צ יו"ד סי' קצ"ו ח"ב בשם האו"ת, ע"כ.

ד. עיי"ש שכת' בשמו שזה הי' הטעם הכמוס של רביה"ק מצאנז, ומביא ראי' מהגמ' פסחים מ. שעיסה רכה ממהרת להחמיץ מעיסה קשה, רק שהמים המרובים שבה מעכב מלהחמיץ, משא"כ בזה שיש מים במדה רגילה, ונעשה רך ע"י הגלגול, יתכן שממהר יותר להחמיץ.

ה. עיי"ש שהוא מגלה לנו דבר נפלא, שרוח ה' נוססה בהרבנים האוסרים שכתבו טעם זה, כי כן שמע מחכמי הכימאה, וז"ל



אינו נחשב לעשייה לשמה כ"א מכח כחו וכח כחו [הגרמ"ז איטינגא בקונטרס הנ"ל ס"ב]. ה. במכונה נמנע העמל והיגיעה בעשיית המצות, שיסודתה בהררי קודש [הגרמ"ז איטינגא שם]. ט. הפסד עניים שאין צורך במלאכתם לסיבת המכונה [הגרש"ק בקונט' הנ"ל ס"א]. י. חדש אסור מה"ת, אין לנו לבדות המצאות ותחבולות חדשות בעשיית המצוות [הגר"ר יהושע העשיל אשכנזי אב"ד לובלין בקונט' הנ"ל ס"ח], ועוד כמה וכמה רבנים בהמשך הדורות]. יא. פריצת דרך ומכשול ורפיון באיסור חמץ החמורה [הגאון מהר"א לאנדא מטשעכנאווי בקונט' הנ"ל ס"ה]. יב. להפר ולהשתמר מעצת מחטיאי הרבים שכוונתם לנשל מעט מכל מצוה ולעקור את הכל [הגה"ק בעל ח"י הרי"ם שם ס"ו]. יג. תוצאה וחיזוק לרוח ההשכלה בארץ אשכנז [הגרש"ק בקונט' הנ"ל ס"א, והגרמ"ז שם ס"ב]. יד. יש לאסור לכל ימי הפסח מגזירה משום מצות מצוה [הגרש"ק שם ס"א].

יש מהם שנוגעים רק לענין מצות מצוה, וחיינו מה שנוגע לענין לשמה, אך יש מהם שנוגעים גם לענין המצות של כל החג אף לא לענין מצות מצוה. ולדוגמא הענין של כוונת אדם מישראל בן דעת לשמה, והפעולה במעשה וכח אדם לשמה (לאפוקי מה שאינו כח ראשון וכגון כח כחו), נוגע רק לענין מצות מצוה, אך מה שחששו מחשש חימוץ, וכגון שאולי רק עסק אדם בידים מבטל החימוץ ולא המכונה, ומצד שמתכות מחמם, ובפרט כשהוא מתגלגל במהירות כזה, ואצ"ל שאר הטעמים נוגעים אף להמצות של כל ימי החג.

והנה גם בנידוננו קיימים שני סוגי החששות וכאשר יבואר, באופן שקיים איסור עליהם עפ"י דברי רבותינו הפוסקים נ"ע הן למצות מצוה והן למצות שכל ימי החג.

- ד -

שימור לשמה או עשייה לשמה, כח אדם וכח כחו, מקור ושורש הדבר

ונפרש נא קצת פרט זה של לשמה וכח אדם, הנה בתורתנו הקדושה בפ' בא (שמות יב-יז) נאמר ושמרתם את המצות, ובגמ' פסחים ל"ח: שנינו ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה, יצתה זו (חלת תודה וריקני נזיר דמיירי ב"י התם) שאין משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח, וברש"י שם: כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוון לשם מצה של מצוה, ולהלן שם בדף מ. גרסינן אמר רבא מצוה ללחות, שנא' ושמרתם את המצות, אי לא דבעי לתיתה שימור למאי, אי שימור דלישה, שימור דלישה לאו שימור הוא, דארה"ה



בצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה, באחרונה אין בראשונה לא, מאי טעמא, משום דלא עבד בהו שימור, ולעבד ל' שימור מאפי" ואילך, אלא לאו ש"מ שימור מעיקרא בעינן, וע"ז פריך שוב שם, ומסקינן ואפ"ה לא הדר ב"י רבא דאמר להו להנהו דמהפכי כיפי (העמרין וקושרין את העמרים בימות הקציר - רש"י), כי מהפכיתו הפיכו לשם מצה, אלמא קסבר שימור מעיקרא מתחלתו ועד סופו בעינן, מר בריה דרבינא מנקטא ליה אימיה בארבי (חיטין מתחלת הקציר לצורך הפסח ועבדא שימור מעיקרא, בארבי. מלא עריבה או עריבות הרבה ומצניעתן לבדם לצורך הפסח - רש"י) ע"כ דברי הגמ'.

עשייה לשמה או שימור לשמה - הנה ידוע מחלוקת הפוסקים ששורשה עוד בראשונים, לענין איכות השמירה של הציווי בתורה ושמירתם את המצות, אם הכוונה שהשימור צריך להיות ע"י ישראל שיעשה את כל העשיות המצטרפות לעשיית המצות בכוונה לשם מצות מצוה או די בשימור מחימוץ בלבד לשם מצה אף מבלי מעשה הנעשה ע"י ישראל גדול, והוא עוד מחלוקת ראשונים וכמו שמצינו בחי' הריטב"א בסוגיא דפסחים הנ"ל דף ל"ח ע"ב שכת' וז"ל: ואני דנתי לפני מורי הרא"ה ז"ל דודאי אפי' ישראל עו"ג לא סגי בהכי, דכל היכא דבעי לשמה גוי אדעתא דנפשי' עביד וכו' אבל מורי הרא"ה הי' דן בזה להקל דסגי בישראל עו"ג, דלא בעי עשי' לשם מצוה רק שימור לשם מצה, דהכי כתיב ושמרתם את המצות, כך הי' דן מורי להלכה ולא למעשה עכ"ל.

- ה -

בתקופת המחלוקת של המאשין מצות, מצינו שנחלקו בזה אדירי התורה אבירי הוראה

וכאמור בתקופת המחלוקת של המאשין מצות, מצינו שנחלקו בזה אדירי התורה אבירי הוראה אם יש בעשיית המצות ענין של "עשייה לשמה" ואת"ל דכן יש ענין של עשייה לשמה, האם צריך "כח גברא וכח ראשון" לאפוקי כח כחו. דהיינו שמבין האוסרים היו אלה כהג"ר שלמה קלוגער, והג"ר מרדכי זאב איטינגא, והג"ר משולם יששכר הלוי הורוויץ בעל שו"ת בר ליואי, ושו"ת אהל אברהם, ושו"ת נפש חיה לענין מכונת עלעקטריק, ואחריהם בשו"ת לבושי מרדכי, אבן יקרה, אמרי יהודה, הג"ר פינחס צימעטבוים ראב"ד גראסווארדיין לענין המצות ממכונת עלעקטריק לצאת בהם י"ח מצה, שכתבו לאחד מן הטעמים לאיסור דכיון דמצות מצוה יש לעשותן לשם מצות מצוה א"כ יש לעשותן בכח אדם המכוון לשמה וע"כ צריכים שיעשו ע"י ישראל גדול,



והמכונה אינה עדיפה ממעשה קטן, דאין לה דעת עצמה, ולא מהני אפי' גדול עומד ע"ג.

ורובם כתבו כן אף לענין המאשין שלא ע"י כח עלעקטרי, כ"א ע"י מעשה איש שהי' מסבב גלגל אחד, וגלגל זה מגלגל עוד גלגלים, ואעפ"כ כתבו דע"י המאשינע לא נערכה העיסה ע"י כח האדם כ"א מכח כחו וכח כח כחו, ונמצא שהעריכה בלי עשייה לשמה, ועי' בדברי הגרש"ק בשו"ת האלף לך שלמה בהשמטות לאו"ח סי' ל"ה שכת' דמה שכתב במודעה הטעם מצד חסרון דלשמה, כתב כן לפי תומו שסבר שהמאשין מתגלגל מעצמו כדרך כמה מאשינען שנתחדשו [כנידון המאשינען של עלעקטריק בזמנינו], ואח"כ נודע לו שהוא ע"י אדם המסבב, וכתב דלכאורה בזה נדחה הטעם של לשמה, אך בתשובה שם שוב חזק דבריו דאף באדם המסבב יש חסרון מצד לשמה משום כח כחו יעוייש"ה.

ומעתה לפי דברי הפוסקים המחמירים בזה, הרי גם בנידון המכונה שלפנינו הרי הוואלץ השני מתגלגל רק ע"י כח שני, דהיינו ע"י השיניים הנאחזים בשיניה של הוואלץ הראשון ומסתובבים על ידו, באופן שברור שנידון ככח כחו.

ענף ב

חומר האיסור עפ"י דברי הפוסקים

- 1 -

דברי הגה"ק בעל אבני נזר ועוד פוסקים, שבמדינתנו שקיבלו דעת האוסרים, הוא איסור תורה

והנה ראוי לדעת שכמה מהאוסרים כתבו שיש כאן חשש של איסור גמור, אף לו יהא שאין חשש חימוץ, מצד הגדר וסייג שנהגו כהאוסרין, וכמבואר בשו"ע יו"ד הל' נדרים סי' רי"ד, ובאו"ח סי' תס"ח ובמג"א שם סק"ד בשם הסמ"ג, ובפר"ח שם, כמבואר בשני התשובות הידועות והחריפות של האבני נזר האו"ח בפשיטות שהוא "איסור תורה", שהוא מצד גדר דין נדר.

וז"ל בחאו"ח סי' תקל"ז: לכבוד קהל עדת ישרון דאמבראווע וכו', הנני להודיעכם כי רע בעיני הדבר מאד, הן גוף ההיתר של המאשין מצות הן



מה שרדפו את המו"ץ עבור שאסר, והנה גוף המאשין מצות ידוע לכל כי כל גדולי וצדיקי מדינתנו נ"ע הם האדמו"ר הקדוש מהרי"מ זצ"ל והגאון הקדוש מהר"א זצ"ל מטשעכנאווי והגאון הצדיק מהרי"י זלה"ה מקוטנא אסרום בהחלט [וגם גאוני צדיקי גאליצייא כמו הרב הגאון הקדוש מסאנדז זצ"ל וכו' אסרום], וידוע כמה הרעיש אדמו"ר זצ"ל מגור על המתירין [לא רציתי לפרש הדברים משום כבוד המתירין שוכני עפר] עתה מאן ספין להתיר מה שאסרו המה אף אם הי' המתירין רוב, הלא ריש פרק ר"א דמילה [שבת קל ע"א] במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין בשבת אף שחכמים רוב והלכה כמותם. מכל מקום היתר גמור הי' להם [ושם בגמרא מפורש כמה שכר טוב הי' להם] ומינה דייק הר"ן בפרק מקום שנהגו [בד' הרי"ף יז ע"ב ד"ה ורבה] דכל שכן כל שנהגו איסור כדברי האוסר הרי הוא כאילו קיבלו עליהם לנהוג אותו איסור עליהם ועל כל הנלוים אליהם יעיי שם.

ועל כן המאשין מצות שנתפשט במדינתנו איסור על פי כל גדולי מדינתנו, איסור גמור וחמור הוא לנו כמו שהי' היתר גמור הכרתה עצים וכו' אף שהלכה להיפוך, כמו כן איסור גמור הוא לנו אף אם הי' הלכה כמתירין, וכל שכן שיש לנו לתפוס שהלכה כאוסרין כי המה הרוב והגדולים בחכמה וביראה, מעתה מי שיאמר שיתיר בעיר אחת כי מתיירא שאם לא יתיר להם יבואו מקצת אנשים לחמור מזה, אין ממש בדבריו, אף אם הי' מקום לחוש לזה. וכי אומרים לבן אדם חטוא כדי שיזכה חברך מאחר שאיסור גמור וחמור הוא לנו וכו', ע"כ.

- 2 -

סיום דברי בעל אבני נזר, שנכתבו בעת שנתחדש מאשין שתוארה ממש כהמכונה שאנו דנים עליה, ואסרה בכל תוקף כי "הבל יפצה פיהם ואין בדבריהם ממש מכמה טעמים", וכפל דבריו אלו בתשובה נוספת

ובסיום דבריו שם משתמר הגה"ק בעל אבני נזר מאותה טענה, שטוענים גם המתירים בנידוננו, שהיו כאלו שרצו להתיר בזמנו, מפאת מה שהמאשין חיתה שונה מהמאשין הראשונה שנאסרו ע"י ראשוני הרבנים האוסרים, וז"ל: והמתנצלים להתיר משום שינוי איכות המאשין מאשר הי' אז, הבל יפצה פיהם ואין בדבריהם ממש מכמה טעמים. ואם בשגגה התירו ויחזרו בהם ה' הטוב יסלח להם, ועל כן המו"ץ שעמד בפרץ לבטל מנהג הרע



הזה וקניא למצוות השי"ת, בדין הוא שיטול שכרו בזה ובבא וכו', ואת המנהג הרע מהמאשין מצות תבטלו ונכפר לכם על העבר ושכר גדול תקבלו משמים על העתיד וכו', ע"כ.

- ח -

הגה"ק בעל אבני נזר כפל דבריו ביתר תוקף עוז וחרירות בתשובה שאחריה לראדאמסק, ששם רצו להתיר הוואלצין כפי נידוננו אנו ממש, וכמבואר בפירוש במכתב מבנו בעל שם משמאל

ובתשובה שאחרי כן אמור רבנן בכפיל"א, וז"ל בתשובה שאחר זה שם, סי' תקל"ז: ב"ה שנת תרס"ח לפ"ק. להרה"צ כו' מו"ה יחזקאל הכהן זצ"ל מרדאמסק'.

שמעתי ותרגזו בטני כי נתעורר מחדש לעשות מצות על מאשין, וכבר התעוררו הגאונים הצדיקים והאמתים ה"ה כבוד אדמו"ר זצ"ל מגור והגאון הקדוש זצלה"ה מסאנרדו והגאון הקדוש זצלה"ה מטשעכנאווי לאסור אותם בהחלט יען כי טומאתם בשוליהם ותחתיהם תעמוד הבהרת כי חמץ המה. ועוד כמה גדולים וצדיקים שאסרו אותם.

וכבר מאיזה שנים התחילו כן בעירכם ונתבטלה תיכף, ועתה נתעורר מחדש, וחסידיהם הלכו אל הרב דקהלתכם ואמר שאינו רוצה להתערב לא לאיסור ולא להתיר, אך הראה להם מכתב מהרב המתיר הוא הרב מבערזאן שהתיר גם מצות אלו, אך מה יועיל זה בהיתירו, הכי גדול הוא מהרב מלעמבערג ר' יוסף שאול ז"ל שהתירם, ועם כל זה לאשר גדולים הנ"ל אשר קטנם עבה ממתניו בתורה וביראת שמים אסרום בהחלט נתבטלה דעתו, וידוע כמה הרעיש אדמו"ר זצ"ל מגור על מצות אלו, ואמר שהמתירים ניכר ממעשיהם שחפצם לנשל מכל מצוה מעט מעט וכוונתם לעקור את הכל, עתה מה יוסיף הרב מבערזאן בהתירו, ומה יערוץ הזבוב בשריקות קולו בין

תרי"ח לפ"ק ווארשא יע"א. על דבר שאלתם אודות המצות לחג הפסח על ידי מאשין וכו' הנני מסכים לאסור כו', וה' יציל את עמו מאותן אנשים שלוחי היצר הרע תלמידי ירבעם בן נבט המתחכמים לנשל מכל מצווה מעט מעט וכוונתם לעקור את הכל

ו. ה"ה הגה"ק בעל כנסת יחזקאל מראדאמסק, בן הגה"ק בעל תפארת שלמה מראדאמסק.

ז. ונעתיק נא כאן להשלמת הדברים, לשונו הק' של החי' הרי"ם במכתבו במילואם, וזל"ק: ב"ה ג' אמור כ"ח למב"י



הכפירים" וכבר קיבלו במדינתנו דעת האוסרים והוא במדינתנו איסור תורה ממש. .

לזאת אנו מחויבים לעמוד בפרץ. בפרט בדור הזה אם נניח להקל באיסורים ואף באיסור חמץ ראש תורתנו הקדושה ירימו יד, והיא כעין ערקתא דמסאני יען הוא גזירה ונוגע לכלל, ומה לי גזירה מעכו"ם ומה לי מרשעי ישראל מרימים יד במצוות, לזאת מבוקשני כי כבודו ילך לבית הכנסת ולבית המדרש ויפרסם איסורם ברבים. ויהא רעוא דתיתי בשורתא טבא מיהודאי דלא יעידון מאורייתא ויחוג החג הבא עלינו לטובה בקדושה וטהרה וינצל ממשוהו חמץ כנפשו ונפש הדוש"ת: הק' אברהם.

וכן נקטו להלכה כדבריו עוד פוסקים מובהקים לענין תוקף וחומר האיסור, ולדוגמא נעתיק מדברי שנים מהם, הא' הוא בשו"ת מנחת משה (להגאון רבי משה נחום ירושלימסקי) בסוה"ס בקונט' כליל תפארת סי' נ"ח, וז"ל: הנה רצוף פה העתק מכתבו של הגאון מקאליש ז"ל (שנדפס בחוברת מודעה לבית ישראל) אשר היה בסוף רב בעיה"ק והביא עדות שנגבה בבי דינא רבא על הגאון מלובלין ז"ל (שהיה בסוף ימיו מרא דארעא דישראל כידוע) בענין החמור הזה והעתק מכתב מוהר"א מסאכאטוב שליט"א (מאושר ומקוים באשרתא דדיינא הבד"ץ דפה) שהשיב לשואליו הלכה למעשה, שבירושלים עיה"ק אסור לכו"ע, עפ"י הירושלמי ותוס' פסחים הנ"ל וכן הורה זקן הגאון בעל פר"ח שהיה מרא דאתרא קדישא הדין וכו', ע"כ.

והב', כן מפורש להלכה בתשובה ערוכה מהגאון האדיר המהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קי"ח): והביא מאשין גדולה לאפיית מצות, והדבר עשה בלי הסכמת הרב מרא דאתרא האבדק"ק קראקא, והנה עמדותי משתומם, דבר כזה אשר נאסר מפי כ"ק מרן רשכבה"ג בעל דברי חיים זי"ע, ובגליל קראקא נמצאים אלפי חסידים אשר חסו בצלו וקבלו עליהם חומרא זו כפי המפורש בשו"ת

680 שהתבטא, שכנראה האבנ"ז לא הכיר המהרש"ם, "אני בעצמי הכרתי את הזבוב, הוא לא הי' כה קטן, א שיינער זבוב בקי בש"ס עם כל הראשונים והפוסקים" - ולפלא, בהערה שם מציינים לתשו' מהרש"ם ח"א סי' י"ד שאף כת' שם להאבנ"ז "ואשר הודיעני שמחבב חבורי דעת תורה, תנוח דעתו הגדולה שהניח דעתי".

כנראה בעליל מעשיהם, ד' יפר מחשבתם ועצת ה' היא תקום, ותדפיסו הדברים לאסור, וגם דעת הגאון מופת הדור מו"ה שלמה קלוגר נ"י מבראד שהסכים ג"כ לאסור - דברי ידיד נצח הקטן יצחק מאיר בחרב מוהר"י ז"ל.

ח. וכבר ידועים כזה דברי הגאון מטשעבין זצ"ל, מובא בס' שר התורה עמו'



דברי חיים, עתה מי הוא אשר ירהיב בנפשו לפרוץ גדר בזה, הא מפורש במג"א סי' תקנ"א דאם נהגו איסור בדבר שיש עכ"פ דיעה אחת לאסור עפ"י דין, לא מהניא התרה דהוי כקבלו עליהם כשיטה זו וכו', ע"כ בקיצור, כבר כתב מרן החת"ס ז"ל החדש אסור מן התורה בכל מקום, דאסור לחדש קולות וכו', ובטח לא ימצא איש כשר שיעבור על זה ויכניס את עצמו לספק איסור חמור בזה, ע"כ.

- ט -

כן מבואר מלשונם של כמה וכמה פוסקים מובהקים, שתפסו את האיסור לאיסור גמור וחמור, ואף לחשש איסור כרת

וכן אנו מוצאים בכמה מספרי הפוסקים (בנוסף לדברי הרבנים האוסרים בקונט' מודעה לבית ישראל), שתפסו את האיסור על המצות מכונה לאיסור גמור וחמור, ואף לחשש איסור כרת, והעט ילאה מלפרטם כולם, אך נעתיק מאיזה מהם לדוגמא.

ראשית ידועים בזה דברי מרן הקדוש בעל דברי חיים מצאנז בתשובותיו וז"ל ק' (חאו"ח סי' כ"ג): בדבר השאלה אם מותר לעשות מצות לפסח על המאשינין: הנה ראיתי תשובות גאוני זמנינו שהסכימו לאסור, וצדקו מאד בדבריהם הגם כי על קצת דברים יש להשיב אך די לאסור בזה במה שכתב הגאון מה"ר מרדכי זאב שראה בעיניו כי אי אפשר לגרור היטב הנדבק בו וכמה מכשולים יוכל לבא בזה, אולם גם לדעתי הרבה טעמים על פי דין לאיסור, אך הם כמוסים אתי כאשר כן קבלתי מפי מו"ח ז"ל, שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וגו', ולכן בדרך החלט אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה הוא חמץ גמור וכו' וכו', ולכן ידידי לדעתי שאין להתיר זה בשום אופן ואם לא יאבו שמוע מה נעשה להם אם אוכלים חמץ ממש בפסח, ועיין בפסקי מהרי"א ז"ל [סי' קל"ח] שהביא ראיה שאין להקל מחמת חשש שיצאו חוץ לדת תורה, ולכן אין להתיר בשום אופן, וד' יצילנו משגיאות ומכשולות ח"ו והיה שלום, ע"כ.

ובתשובה שאהרי כן (סי' כ"ד) כפל דבה"ק בלשונות כעין אלו, ונעתיק נא קצתם, וז"ל בתו"ד הק' (חאו"ח סי' כ"ג): והעיד פה נגיד אחד בפני ובפני עדה קדושה איך שאשתקד היה במדינת הגר וראה שאפו מצות על מאשין והראה להם שהוא חמץ גמור, והודו לו שיראי השם חלקו על זה, וגם הרב המתיר להם נתחרט על מה שהתיר, ולכן איך שייך חשש לעז וכו',



והנה גוף המאשין לא ראיתי, ואולם לפי מה שציירו לפני נראה לי טעם גמור לאסרו, אך לא רציתי לגלותו כי אין דנין רק בראות עין. סוף דבר נראה לי בבירור שאסור ללוש על מאשין כזה, ע"כ.

והנה כן כתב לענין מקומות שאסרו, גם הגר"מ אויערבאך בעל אמרי בינה וז"ל: ועתה מי זה אשר יתפאר את עצמו להרים ראש ולהמרות ח"ו פי בית דין הגדול אשר כל בית ישראל נשען עליהם, ומהם תצא תורה ואף לאסור המותר יש בכח חכמת התורה אשר בלבבם לגדור גדר, כש"כ בדבר שיש חשש איסור כרת - ואשר יתברך בלבבו להמרות ח"ו פי הרועים האבירים להתיר מצות כאלה, ואכל אותם בחג הפסח במדינות אשר אסרו, אם כגובה ארזים גבהו יפול לארץ, בלי ספק יכשל וילכד גם באיסור חמץ ממש וכו'.

וכ"כ במכתב כ"ק האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש (בס' אגרות קודש מהרש"ב ח"א עמ' שטז - שז) וז"ל: ובדבר המאשין לאפייט מצה, הלא זה כמה שנים מלפנים רבו המתנגדים על המאשינען וכו', אשר הרבנים הגדולים יראי ה' וחרדים לדבר הוי' אסרו את המאשין, ומהם אשר לא רצו לגלות הטעמים שלהם בכדי שלא יסתרו אותם, אבל פסקו בתוקף לאיסור, ומהם שכותבים שהוא חמץ גמור, איך ימלא לבנו לעבור ח"ה על דבריהם וכו' וכו' (עני' לעיל בהערה אות ה' שהבאנו המשך דבה"ק כאן לענין החשש ששמע ממומחים), ואני מאמין אשר הרבנים הגאונים הנ"ל רוח ה' נוססה בהם לאסור בתוקף את המכונה מצד החשש הנורא הנ"ל וכו', ע"כ.

- י -

א' מגדולי הפוסקים והמשיבים, אף פסק בהחלט שאסור להשהות בבית המצות אף ממאשינען כאלו וצריכים מכירה לנכרי כשאר חמץ גמור

ולא עוד אלא שמצאנו לא' מגדולי הפוסקים והמשיבים, שאף פסק בהחלט דאף מצות ממאשינען אלו שנתחדשו בזמנו שנעשו רק "לגלגל עליהם מצות" אסור להשהותם וצריכים מכירה לגוי כשאר חמץ, והוא בקונט' השיב משה (סי' כ"ז בר"ס באר משה להגאון מהרמ"נ ירושלימסקי הנ"ל), והו"ד גם בשד"ח אסיפת דינים השמטות למערכ' חומ"צ, וז"ל: בדבר המאשינעם שנתחדשו לגלגל עליהם מצות, אם מותר לאפות המצות על פסח ע"י מכוונות אלו, אשר כבר כתבתי בזה בספרי מנחת משה, בטח ראה כת"ר גם דברי הגאון



הצ' חכם מדיני הי"ו בספרו הבהיר שדי חמד בחלק דברי חכמים שהביא דברי, וכתב על דברי הגאון רמ"ז זצ"ל מלבד"ב דכל הירא את דבר ה' לא יסור ממנו כי דבריו חיים וקיימים, ואף כי נתחדש אח"כ אופן המאשינע מכפי שהיה אז בעת שהרעישו ע"ז גאוני וצדיקי הדור נבג"מ, עכ"ז ביותר מה שהוסיפו המחדשים ע"מ לתקן בזה נתוספו כמה איסורים וחששות, וכל תיקונם ע"מ לקלקל יסודי הדת בעו"ה, ומוטל על כל ראשי הדור לעמוד בפרץ וכו', ת"ל דברינו עשו פרי ולא עלתה ביד המביא הכלי לקרעמנטשוג להפיק זממו, והתעה תחלה את כבוד הגאון הגדול ממינסק, שכתב לו בתחלה היתר ע"ז, ואחר זאת כאשר בארתי לפניו זצ"ל את כל תוכן הענין והחששות ואת אשר השבתי שם לאיסור, לא הביט על כבוד המדומה והראה צדקתו גלוי לכל, והריץ את מכתביו לקרעמנטשוג דאיסור נמור על המצות שנאפו על המאשין, כי אסור להשהותם⁵ וצריכים מכירה לנכרי כשאר חמין גמור וכו', ע"כ.

- יא -

במשך הדורות אף חששו שיש סכנה להתיר במקום שנחגו איסור, ותלו בזה עניני סכנה ואסונות שאירעו

ובחומר הדבר יש לציין, שבמשך הדורות אף תלו בזה עניני סכנה ואסונות שאירעו, ראשית כתב כן להדיא ראש האוסרים הגאון האדיר חגרש"ק

בקודש שאמר להביא [מאשין מצות] בחלוק הפסח "מ'זאהל זיך נישט דערוואגן צו אריין ברענגען אין שטוב מאשין מצות", ואיתרמיא כהאי גוונא ביום "אחרון של פסח" שנת תש"ז או שנת תש"ח, כלומר ב"אסרו חג" של פסח שחל בשב"ק פה בארץ ישראל, בימים ההם, ראוי להדגיש שררה דחקות גדולה, הן בקרב יושבי הארץ והן בביתו נאווה קודש של רבינו, ובפרט מצות בפסח נחשב ליקר המציאות, ורכשו אפוא בצמצום גדול בלבד, ופחות מכדי הצורך, מפאת המחסור, עקב כך בעל המכולת שמו ר' . . כהן שבשכונת מרן, בא והציע למשמשו של מרן יבלחט"א ר' הירש וולף פרידמן שיחי', שהוא יתן באפוקי דשבתא דאחרון של פסח אסרו חג מ"מצות המכונה" שבחנותו, עבור

5. ודברים מתאימים לזה להחמיר אף בשהייתם בבית לבד, אנו מוצאים גם לא' מהצדיקים הקדושים סמוך לדורנו, ה"ה הרה"ק מהר"א מבצלזא זי"ע שהחמיר כן שלא להשהותם בביתו "אף לאחר ימי הפסח", וכמ"ש בס' בקדושתו של אהרן (ח"ב עמ' רע"ו) מס' ביתו נאווה קודש וז"ל: ואף גם זאת מרן הקדוש זי"ע לא הסכים בשו"א אף 'לאחר ימי הפסח' להביא אל גבולו, הן לחצרו וכ"ש למעון ביתו נאווה קודש, ויודגש שוב שהקפדתו זו חלה גם בשאר ימות השנה (מפי המשב"ק הנ"ל הגרא"מ רוטנר שליט"א). וממשיך שם וז"ל: עובדא המלמדת עד היכן הגיעה עוצם הקפדתו של מרן זי"ע בענין "מאשין מצות" למדים אנו מלשונו התקיפה שאמר פעם אחת לאחד המשמשים



בקונטרס מודעה לבית ישראל (מכתב י') וז"ל: "צר לי על פטירת יראים והחכמים אשר נלכדו שם בעון המאשין", וכאשר מבואר בס' מעון הברכות בשם רבינו סעדיה גאון ד"אם יעשה אדם איזה פעולה ובסמוך לו יארע לו איזה דבר, ידע כי הפעולה הסמוך לו גרם כן, אם לטוב לטוב אם לביש לביש" עכ"ל.

וכן מבואר במכתב של הגה"ק בעל שם משמאל וז"ל: ומאוד הנני מתפלל על כבודו, אטו בחירשא קאכיל לי', ולא ידע ולא שמע הרעש שהי' לפני איזה שנים על רב אחד שהתיר, וכולם פה אחד וכ"ק אבי זצלה"ה בראשם, כתבו לעיר ההוא לאסור, והרב ההוא הי' בוש לחזור מדבריו הראשונים, ומה הי' סופו שלא הספיק לברך ברכת שהחיינו בחג השבועות, והי' לו זכות אבות דשקיל למטרפסי' בהאי עלמא, ע"כ.

וכן מובא שבירושלים בחודש ניסן לפני פסח תרס"ט יצאו כרוזים בירושלים נגד מאשין מצות בכותרת "דא גזירת אורייתא" וגם בכותרת "לפקוח עינים עוורות", עם המכתבים והתשובות של גדולי האוסרים ה"ה הגרש"ק, והגרמ"ז, והחי' הרי"ם, והד"ח, והאבנ"ז, והאמרי בינה, והתורת חסד, דרכי תשובה, מנחת משה, צפנת פענח, וגם מהמהרש"ם (וזה מהסכמה לס' אהל תורה שכותב ששקר ענה בו הכותב מירושלים, כי מעולם לא התרתי בירושלים).

ואז פרסמו המתירים מודעה מהמהרש"ם שמכחיש שאסר אף פעם, ונגד זה יצא התשובה הידועה הנ"ל מהאבנ"ז בביטוי "מה יערוץ הזבוב בשריקת קולו בין שאגת הכפירים הללו" (וידוע מכתבו של בנו הג"ר יצחק מחאצעמיר שפרסם בגליון אסיפת חכמים שנה ב' חודש תמוז אות קל"ח (ושוב נדפס כעת בח"ט סי' לא עם כל התשובות שלו לכאן ולכאן) שבו כותב בתו"ד: וידעתי שדעתו הי' כדעת המחמירים בזה, רק במקום שהי' חשש שלא יהי' חומרא דאתי לידי קולא, הקיל בשעת הדחק, ולוטה פה תשובה א' לגראסווארדיין בענין זה אם ירצה כבודו להדפיסה למצוה יחשב לפרסם הדבר, שלא יתלו א"ע באילן גדול ולתלות בוקי סריקי באאמו"ר הגאון ז"ל הכ"מ).

ואז בתקופה ההיא ניסן תרס"ט התפשטה מחלה מדבקת נוראה, שממנה נחלו עשרות יהודים, בעיקר אשכנזים ואח"כ יחידים מהספרדים

המשמש בקודש נכנס להציע את הדברים לפני מרן והנה כ"ק מרן זי"ע סירב בתוקף ודחה את ההצעה וכו', ע"כ.

שאר הציבור המשתתפים בסעודה שלישית אצל מרן רבינו בשעות הלילה (שנערכה כידוע אף לאחר שאסרו חג, מזמן חלף עבר),



ולחבדיל גויים, ויש בכתבי העת מאז, העתק מכרזים שנתלו אז, שזאת באה בסיבת המאשין מצות, כי חדשות מביא מחלות, וע"כ מזהירים שח"ו לאכלם.

ומה נוראים הדברים' שמעיד לנו חגה"ק מנאסויד בשו"ת מאור יהושע (סי' י') וז"ל: וכמה וכמה אנשים נעשים בעלי מומין ר"ל, ואשתקד [שנת תרפ"ז] בק' קל"ב נקטע יד בחור אחד ע"י המאשין, וקיי"ל שלוחי מצוה אינן ניזוקין, וידוע שאין לנו בדור העני הזה מי שיחלוק על דברי מרן, דכולהו תלמידי בעל ד"ח וצוקללה"ה וסייעתו הגאה"ק וכו', ע"כ.

ומדברי חגה"ק בעל אבני נזר יוצא דבר נורא שזה ח"ו מקטרג על האדם בר"ה, וזל"ק בחאו"ח סי' שע"ב: בדבר המאשין מצות, האומנם כי לא ראיתי המאשין מעולם, בכל זאת נכונים מאוד דברי הגאון מקוטנא זל"ה כי מאחר שהגדולים שלפנינו אסרו והרעישו מאוד על המתירין יהי' מאיזה טעם שיהי', בטח הי' להם טעמים נכונים, מי הוא אשר יסיג גבול אשר גבלו הראשונים כמלאכי השרת ולא יירא מהכוות בגחלתם וכו'. ובאות ג' שם: על כן אם יוכל לבטל מנהג הרע הזה לגמרי מה טוב, אך גם אם אי אפשר, על כל פנים ידרוש ברבים כי איש אשר יראת נגע בלבו ילך בדרך שדרכו אבותנו וכל איש יאפה מצות לעצמו, וישמח במצוה הבאה לידו, ובטח זכות זה יעמוד להם ביום הכסא כמבואר בזוהר הקדוש כי עיקר הדין בראש השנה למאן דלא שקיל מיכלא דאסותא, והי בזה שלום, ע"כ.

המכונה, והזהירו קשות לבל יהיין להכשיל ולהחטיא את הרבים חלילה, אולם כיון שכבר השקיע הון תועפות והיה הדבר מסובך בהפסד מרובה, לא היה מר מאנישעוויץ יכול להתגבר על יצרו ולעמוד בנסיון הקשה, והמשיך באפיית המצות ומכירתן, ויהי בליל פסח כאשר אך בלע כזית מצה הראשונה יצתה נשמתו ויהי לאות, ע"כ.

י. וכאן המקום לציין על עוד עובדא נוראה ומחרידה ממקור נאמן, והוא, מה שמוכר בס' כרם החסידות (ח"ב עמ' ק"ב) ממקור נאמן, שהגה"ק משינאווא זי"ע שלח מכתב לאמעריקא לאחד מידידיו שימסור למר מאנישעוויץ (בעל הפירמא המפורסמת והנודעת בארה"ב לאפיית מאשין מצות) למנוע למען השם מלאפות מצות על



ענף ג

הרבנים המתירים הקודמים, התירו רק מפאת המכשולות וההזנחות שהיו מצויים בזמנם

- יב -

והנה בנוסף לכל האמור, הרי המעיין בתשובותיהם של הרבנים המתירים, יראה שכל עיקר כוונתם ונימוקם בהיתר המאשין מצות, ה' רק בכדי למנוע המכשולות וההזנחות שהיו מצוי בזמנם מפאת הפועלים השפלים והעוזרים הערלים והערלות, בלי פיקוח והשגחה, ונעתיק נא קצת מדבריהם של ראשוני וראשי המתירים, בקונטרס "ביטול מודעה", ויאימנו ויווכחו דברינו שזה ה' עיקר טעמם ונימוקם.

וז"ל הג"ר בנימין וואלף בלומענפעלד ראב"ד לעמבערג בקונט' ביטול מודעה (דף ח' ע"ב): ועתה מה טוב ויפה הדבר הזה לפנינו יותר ממה שהיה לפנינו שהיה נעשה מאסיפה הרבה נשים ותמלא הבית מהבל פיהם חרבות בשפתותיהם, אלה לאלה ממללים אלה לאלה מקללים, עכ"ז חלילה להרהר אחריהם כי מסתמא בכל ערי ישראל יש ע"ז ממונים להשגיח שיחיה הכל כדת של חורה, ומה גם כי נתפרנסו מזה אלמנות ויתומות אשר עיניהם נשואות לזה לפרנסת החג, אולם בעירינו זאת הגדולה וביותר בערי אשכנז אין למצא כעת נשים ובתולות אשר יתעסקו בה רק זעיר שם זעיר שם, כי רובם המה לטבחות ואופות ובצל בעליהם חופות, ומהם יתפרנסו ממעשי ידיהם הבנות נזונות במלאכת שונות וע"כ עושי המצות בילדי נכרים יספיקו, ויתעסקו בזה הצופות ופחותות, זו מזו חוטפות, בשפתותיהם יפטיירו יתרעוּעו אף ישירו ונשמע קולם על פני חוצות, ולא ימלט ממצות חמוצות וכו', והרבה חששות בזה ובפרט לדעת הפוסקים בשו"ע סימן ת"ס כי למצה של מצוה צריך להיות הכל ע"י ישראל ולא די בישראל ע"ג, אי לזאת מה טוב דבר בעתו כי נתחדש המאשין ומאת ד' היתה זאת אין פרץ ואין צוחה הכל בהשקט ומנוחה וכו', ע"כ.

וז"ל הג"ר שמעון ארי' שוואבאכער מ"מ בלעמבערג בקונט' ביטול מודעה (דף ז'): מי לא ישתומם על הנהגה נקלה ובזוי כזו בעת אפיית מצות המצה, נגד כל הנהגה טבא, לשכור שפחות נכריות נחרפות אשר ידיהן מליאות חמץ נוקשה, מוכות פעמים בתחלואים רעים, להתעסק ולטפל בעריכת המצות ולרדד אותן רקיקין, ווי על מוקצה מחמת איסור ווי על מוקצה מחמת מיאוס, אמנם בעל נפש ישום סכין בלעו ובל ילחם



לחם כזה, מעשה אישות הזימה נאפות טמאות, אשר יתוועדו יחדיו בבית האופים, מצה זה הערוכה אינו לחם עוני, אכן לחם מגואל פיגול הוא לא ירצה, וע"ז קורא אני הכתוב את קדשי בויז, לא כן המאשין הנחוגה בכל ארצות אשכנז עפ"י גדולי זמנינו אשר יראת ד' היא אוצרם אין כאן בעיטת הידים, המצות נערכות בטהרה על צד היותר טוב וכו', ע"כ.

וז"ל הגאון הגביר רבי מרדכי לאנדא מבראדי בס' ביטול מודעה: עוד זה ראיתי רעה חולי בזמנינו, שהנחחומים בעצמם יבחרו להם עוזרים לעריכת המצות כאות נפשם, ויקחו מכ"א כסף בעד משמרת עבודתו, ואשר יוסיף במתנת ידו אותו יקדיש לספחו אל הכהונה לערוך המצות, ולכן על הרוב יקימו להם עוזרים פחותים ושפלים קלי הדעת הרחוקים מדרכי המוסר ואין יראת ה' נגד פניהם, והמה מצפצפים ומהגים כל היום ולא ימלט שלא יבצבץ מרוק הפה על העיסה ורוקו של אדם מחמיץ לדעת כל הפוסקים, וקצתם ישאו מאכלי חמץ באמתחות בגדיהם וחוטפים לפיהם בשעת מלאכתם למלאות רעבונם, וכנהנה מכשולות אחרות רבו מספר, וכשל עוזר ונפל עוזר וכו', ע"כ.

וכן מבואר להדיא ממכתבו של הגאון בעל כתב סופר (הנדפ' כעת בשו"ת כתב סופר האו"ח תשובות נוספות סי' ב') וז"ל: והכלל אני מושך ידי תמיד לחדש חדשות, אבל נשתנו העיתים בשנה שעברה, ולא הי' בנמצא עוזרים יהודים כמקדם קדמתה, ואלו העוזרים המה מן גרוע גרועים ופחוזים על אשר לא שמעו לקול המשגיחים והמזהירים וכמה מכשולות עד אין ספורות למו יצאו מתח"י. ומחסרון אפילו אנשים כאלו הוצרכתי להתיר לאפות ע"י עוזרים נכרים, חוץ מהמצות של מצוה שהוצרכו לקבל פועלים גויים ילדי נכרים, וע"כ התיר מטעם "שעת הדחק", וכ"כ הביד"צ דקראקא באריכות בתוך דבריהם המובאים בקונט' "ביטול מודעה" עמו' י"ג בשמו (של הכת"ס) כי "מצא לטוב ונכון יותר ויותר לעשות על המאשינע מעשות מצות ע"י עוזרים ריקים ופחוזים" וכו', ע"כ.

ומעתה נשאלת השאלה וזועקת עד לשמים, הרי בזמננו תל"ת אכשור דרא בענין זה, ויש תל"ת הרבה והרבה מאפיות למהדרין כאן ובא"י ובשאר ארצות שיש בהם יישובים וקהילות חרדיות, תחת השגחת רבנים ומשגיחים, וקנאת סופרים תרבה תמיד עוד הידורים וחומרות, הרי מאריה דאברהם, מהו הנחיצות לדחוק לפרוץ ולהקל, בדבר ובמקומות שהי' נהוג עד עתה להחמיר, וכי בשביל הרווחת ממון של איזה סוחרים, או בשביל מיעוטא דמיעוטא (עדים אנו כולנו שכן הוא) אנשים הרוצים לחסוך על חשבון קיום מצוה חביבה וקדושה זו.



ענף ד

הפוסקים שאסרו מצות המכונה, כבר ידעו והשיבו על הטענה שהיא מתגלגלת בכח האדם

- יג -

ולענין מה שהאריך הרב המתיר דנן, לתאר ולבאר אופן פעולת המכונה הלזו שהכשיר, שנעשה ע"י על ידי אדם ונחשב ככוחו ממש. הנה לאור כל המו"מ שהובא לעיל ולהלן מספרי הפוסקים והמשיבים מבואר, שידעו ואף תיארו כן בפרטות דגם המכונות דאז שדנו עליהם, היו פועלים ומסתובבים בתמידות "ע"י בני אדם", והרבנים האוסרים ראו ושמעו מפי המתירים וכתבם, טענה זו באריכות ובפרטות, ואף בתקופה מאוחרת כאשר רצו כמה רבנים חשובים גדולים וטובים להתיר ה"וואלצן" שהוא ממש כנידון המכונה שלפנינו, בטענה שבהם לא קיים החשש גם לדעת האוסרים (וכאשר יובא להלן באריכות ובשלימות), אעפ"כ עמדו האוסרים עמדו על דעתם ושיטתם ומשמרתם לאסור בתוקף, וסגרו עלינו את הדרך להקל בזה שום קולא וכדלהלן באריכות.

- יד -

דברי הפוסקים המתירים לענין המכונה הראשונה, שכבר טענו טענות אלו ממש

והנה מלבד שנביא להלן באריכות דברי הפוסקים לענין המכונה החדשה (וואלצן) לרידוד בלבד, נעתיק נא קצת מדברי הפוסקים המתירים לענין המכונה הראשונה, שכבר טענו טענות אלו ממש.

ראשית מבואר כן בדברי ראש המתירים עצמו, בקונטרס ביטול מודעא (עמו"ג) בטענות שהשיב על דברי הגרש"ק, ומתוך דבריו יוצא בבירור שכזה ממש היו טענותיהם של המתירים מול הרבנים האוסרים, וממילא מתברר שהאוסרים לא קיבלו טענו אלו, ואעפ"כ אסרו בתוקף וז"ל: ומ"ש דלצאת ידי חובת מצה וודאי לא מהני, והמאשין הלז לא עדיף ממעשה חרש שוטה וקטן שאין בו דעת עצמו וכו', לא ידעתי מה שח, אטו חשב שהמאשין נעשה ע"י כישוף שמשליכין עיסה לשם ומתגלגל מאליו ונולד על ידו עיסה גדולה, "והלא הרבה בני אדם בעלי כח מגלגלין בהגלגל עד שנערך על ידה



מצה גדולה, וכי יגרע זה ממה שמגלגלין בוואלגר האלץ של עץ, וכי הוואלגר עץ יש לו יותר דעת מועלגר מתכות", וכל השומע יצחק לו על חלומותיו ועל דבריו וכו', ע"כ.

ובסגנון זה כותב שם (ביטול מודעא עמוד ח') במכתב הג"ר זאב וואלף מו"ץ בלבוש שהיה אחד המתירים מבית דינו של השואל ומשיב, וז"ל שם: הנה כל עניני התעסקות במצות היא כמקדם קדמתה, ובאגנות נקיים ילושו את עסתה, זולת העריכה אשר נעשה עד הנה ע"י נשים המגלגלות בעצים עגולים וכו', הן עתה נעשה עריכה ע"י גלגל עב המתגלגל על העיסה ע"י אדם, ולא סר כח האדם מתחילה ועד סוף, והעיסה הושמו תחת האופן השני הנעשה מעשת חלק וכו'.

ועיין שם (דף כ"ד) גם במכתבו של הג"ר מרדכי לאנדא מבראדי, שהעלה וכתב טענות אלו ממש, בתקיפות וחרifות, וז"ל: עתה שא נא עיניך וראה מה שדברו בזה חכמי זמנינו, א' שדו ביה נרגא לומר שאסור לעשות מצת מצוה ע"י המאשינע משום דצריך שימור לשמה וע"י המאשינע הוי כמו ע"י חש"ו ועכו"ם ואסור לצאת בה, ושוב גזרינן שאר מצות אטו מצות מצוה, וחכם אחד ביאר הדבר יותר משום דהמאשינע הוי כח כח כח כח, ובמחילה מכבודם הוא שבוש גדול מצידי צדדים הבל ורעות רוח, חדא כל אשר בינת אדם לו יוכל להבין שאין הפרש בין אם יגלגלו העץ על השלחן או אם יסבב הוואלצין בידו, ושניהם נעשים ע"י אדם גדול לשם מצת מצוה, ושניהם באים מכח אדם באמצעות כלי, ונהפוך הוא שהחסידים ואנשי מעשה הרוצים לטפל בעצמם בעשיית המצות, ואסמכוהו אקרא לחם עוני, כדרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה, או עפ"י נסתר כמובא בטו"ז בשם כתבי האר"י ז"ל ואין בקיאים ומסוגלים במעשה הלישה והעריכה, יכולים הם בעצמם לסבב המאשין ולעשות מצוות העריכה עכ"פ ע"י עצמם וכו', ע"כ.

והרי הקונטרס הלז נדפס והופץ אז בבי מדרשא ובשער בת רבים, ואעפ"כ לא ראינו ולא מצאנו לשום א' מהרבנים האוסרים שקיבלו למעשה טענות אלו וחזרו מהוראתם.

וכן מבואר במכתב (נדפ' בס' שנות דור ודור להר' ראובן דוב דעסלער עמו' תס"ב) מהג"ר יוסף חיים קרא אב"ד פארדאן (מחבר ספרי מנחת שבת, טבח והכן ועוד) שהי' מהעומדים בתוקף בשיטת בעל שואל ומשיב להיתר, שכת' להגה"ק בעל הידושי הרי"ם מגור ביום יום א' כ"ז טבת שנת הברכה והשלום, כת' וז"ל: הטעם הא' שכתב הרב מהורש"ק דעשיית המצה ע"י כלי דומה לעשיית מצות



ע"י חש"ו שאינו יוצא בהם ידי חובת מצה, וגזרינן שאר מצות אטו מצת מצוה, ישפוט נא כבוד גאונו שפוט אם לא דבר זה מביא לידי גיחוך, לפ"ז אסור לגלול ע"י גילי העץ כי אם ביד עצמו, ולא לנקוב הנקבים בגלגלי ברזל כ"א בצפרנים, הלא יש כאן כונת המתחיל בהלישה וכוונת גומר הלישה וכוונת המעריך העומד על המאשין, והוא מוליך ומביא הבצק על האופנים כאמור לעיל, וגם כוונת מניע הגלגל, ואם אמנם רמ"ז חשב מעשה האיש ופקודתו זה ללא כלום, ואמר כי בא רק מכח כח וכח כח וכו', נוראות נפלאותי על רב גדול כמוהו איך חשב כזאת ואיך נעלם ממנו או העלים עיניו דגבי רציחה לענין שיתחייב קטלא וכו' כמבואר במתניתין דסנהדרין פ"ט וכו', והוא מימרא דרב פפא בסנהדרין ע"ז וכו', והא ודאי כח ראשון הוא, דהא המניע אינו פוסק מלסבב הגלגל אף רגע אחד וכו', ע"כ.

הרי לפנינו שממש כדברי הרב המתיר דנן, ה"י טענתם של המתירים דאז, וכת' בן באריכות וראיות לא' מגדולי האוסרים, ואעפ"כ אנו רואים בספרי כל המחברים והפוסקים דלמעלה, שרבותינו הק' שאסרו, דחו טענות וסברות אלו, ועמדו בכל תוקף ועזו בדעתם האיתנה לאיסור גמור וחמור.

ענף ה

**בדור השני של המאשין מצות, כתבו הפוסקים בפירוש לאסור
"מכונות אלו ממש", היינו "וואלצין" שנעשו רק לרידוד
(וועלגערן, ולא ללישה) עיסות קטנות בצורות מצות**

- טו -

והנה לפלא גדול שרב בן דורנו יכתוב בפשיטות ובתקיפות לקולא בענין מצות מכונה, מבלי לחקור ולעיין בכובד ראש בספרי הפוסקים האחרונים שהם כהיום בהישג היד, שכבר דנו על מכונה כזו ממש בצורתה ותוארה, והעלו בברירות שהוא בכלל מצות מכונה שאסרוה הרבנים והפוסקים והקדמונים.

וזה יצא ראשונה, הנה בס' כליל תפארת שבסו"ס שו"ת באר משה להגר"ר משה נחום ירושלימסקי (מהדו' מכון ירושלים תשס"ג) סי' נ"ז, מובא מכתב שאלה מהגאון הצדיק רבי צבי מאיר ראבינאוויטש בן הגה"ק בעל תפארת



שלמה^{יא}, אשר לרגל המכשולות שהיו מצויים אז שם, הסתפק ושאל שאולי יש להתיר מכונה כזו ממש שאנו דנים עליו, ולומר שאינו בכלל האיסור של המאשין שאסרו הפוסקים הקודמים, וע"ז השיב לו הגאון הנ"ל בדברים ברורים ותקיפים שגם זה בכלל האיסור, וש"גם בזה לא נסתלקו כל החששות שחששו גדולי הדור^י.

וכן השיב שם בדברים ברורים גם להגאונים הצדיקים גדולי ירושלים שגם הם שאלוהו על אותה שאלה ממש, והם, הגה"ק רבי דוד צבי שלמה בידערמאן מלעלוב, והגאון האדיר רבי יצחק שוואדרון אב"ד חאצעמיר בן הגאון שה"ת המהרש"ם, והגאון רבי ליפמאן דוד בן הגאון הצדיק עקיבא יוסף שלזינגר, וגם להם השיב כנ"ל בכותבו "כי המכונות שלא עשו שום התחדשות בענין הלישה רק בעריכת המצות, ג"כ לא נסתלקו כל החששות שחששו גדולי הדור^י.

- טז -

פרטי תיאור המכונה שבימיהם, שהיתה מכוון ממש להמכונה שבנידוננו

ונעתיק נא קטעים ממכתבי השאלה של הגאון הנ"ל, ושוב נעתיק קטעים מהתשובות שהשיב להם בכל החומר והתוקף לאיסור, וז"ל השאלה של הגה"צ רבי צבי מאיר בן הגה"ק בעל תפא"ש מראדאמסק, בתוך דבריו:

נפשי בשאלתי אודות כלי הנעשה על גילגול המצות הנתחדש זה איזה שנים, וישנם בסביבותנו בכמה עיירות, וברצון אנשי העיר להביא לפה את הכלי הנ"ל, יען כי כעת נתחדש מנהג רע בפה אשר הבע"ב רוב אנשי העיר קונים מצות מהאופה, ואינם עומדים ומשגיחים בעצמם בשעת אפיית המצות, ואין בנמצא עוזרים די צורך לכל בתי האפיה, והמעט אשר נמצא הם מהארחי ופרחי, ויש ביניהם אנשי בליעל ריקים ופוחזים, ובעונינו ראינו כמה פעמים שאוכלים חמץ בעת שמגלגלין המצות והם שותים יי"ש ושוהים המצות וכו'.

באדמורו"ת), והתבטא עליו "מיין הערשעלע איז א ספרים שראנק".

יא. אשר אביו בעל תפארת שלמה ציוה שהוא ימלא מקומו ברבנות ראדאמסק (אחיו הגה"ק בעל חסד לאברהם הי' ממלא מקומו

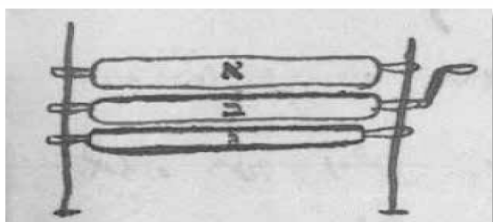


ואף שראיתי בס' שדי חמד (מערב' חומ"צ סי' י"ג אות ב') כל הדברים אשר דברו בזה גדולי וגאוני הדור, אעפ"כ הכלי הנ"ל הוא דבר חדש לא היה לעולמים בעת אשר דברו בזה גדולי הדור הנ"ל בס' שדי חמד הנ"ל, ולא ע"ז כווננו כלל.

ואצייר אותה לפני מעב"ת כדי שיוכל להבין מהותה, וזה תוארה"י, עשוי שלשה וואלצין עגולים מכל צד של נחושת או של שאר מתכות חלקים מאוד, ונתונים בשני דפנות מזה ומזה, ובוואלצין האמצעי יש לה בית יד וא' עומד אצלה ואוחז בבית יד שלה ומסבב אותה בעגולה, ועי"ז מתגלגלים עמה (ע"י טריבעס [GEARS בלע"ז] הנעשים מחוץ להדפנות מזה ומזה) את שני הוואלצין, אשר האחד הוא למעלה מהאמצעי, והשני הוא למטה מהאמצעי, והכלי הנ"ל עומדת על שולחן אחד, היינו למשל מצד מזרח עומד ומסבב את הוואלצין האמצעי בבית יד שלה כנ"ל, ושני אנשים עומדים א' מצד דרום ולוקח טייגיל אחד כמדת מצה עשויה מעט דק ע"י גילגול מעט, ומכניס אותה בין הוואלצין הראשון להוואלצין האמצעי (כי יש ריוח ביניהם שיכנס ביניהם מצה עבה), ומצד השני היינו מצד צפון עומד האיש השני ומוציא מצה ערוכה מבין שני הוואלצין הנ"ל, ונותן האיש השני העומד מצד צפון ומכניס עוד הפעם את המצה הערוכה הנ"ל לרחבה בין שני הוואלצין, בין האמצעי להתחתונה יש ביניהם מעט ריוח כשיעור מצה דקה ויוצאת מצה שלימה לצד דרום כלולה בהדרה עגולה לא עגולה ממש, ונותנים אותה לאיש הרעדליר וכו'.

ואפי' החרדים חסידים יריאים ושלמים אופים מצות שמורה ג"כ ע"י כלי הנ"ל ואין פוצה פה ומצפצף עליהם, גם נוכל לנקות את הכלי הנ"ל ע"י בארשע קשה או ע"י מטלית עבה בנקל מחמת שהם חלקים מאוד כזכוכית, ובעירינו פה יש גם מעט מערערים וטעמם שלהם הוא שמחמת דחיקת

הנ"ל ציור מהמכונה הלז, שהוא ממש תיאור מעשה המכונה אשר לפנינו, ואעתיקה לכאן:



יב. והלום הראוני בקובץ שערי ציון - באבוב צילום הכת"י של תשובה זו, ושם אחרי תיבות אלו "וזה תוארה", צייר הגה"צ



הוואלצין על הטייגליך בכח מוליד חום בהטייגיל, אבל לדעתי הוא דבר רחוק מאוד והלא רואים אנחנו שהוואלצין הם צוננים וכו'. וגם ראיתי המכתב מעב"ת שיחיה הנדפס בסוף שדי חמד וז"ל אודות המכונה נתחדשו לגלגל עליהם מצות וכו' וכ"ת אוסר שם המכונה יען שניתוסף כמה איסורים חדשים אשר היתה בימי רי"ש זצ"ל מלבוב, ולדעתי בודאי אין כוונת כת"ה על הכלי אשר ראיתי וציירתי למעלה, כי בהכלי הנ"ל לא נוכל לומר שניתוסף כמה איסורים חדשים, אדרבא ניתוסף בה מעלות טובות והכל הוא בהכשר רב כאשר כ' למעלה וכאשר עיני כת"ה רואות, לכן אבקש במדת טובו להודיעני זאת ע"י הפאסט קודמת דעתו הקדושה נוטה בזה - צבי מאיר חופ"ק בהח"ק מהר"ש זצ"ל, בעמ"ס תפארת שלמה עה"ת ומועדים.

- יז -

**התשובות שהשיב להם הגאון בכל החומר והתוקף לאיסור,
וסתר טענותיהם והוכיח להם שגם זה בכלל האיסור של
חכמי וגדולי ישראל**

ועל זה השיב הגאון להגה"צ רצ"מ ראבינאוויטש הנ"ל וז"ל: הן אמת כי לפי מה שצייר הדר"ג במכתבו תוכן הכלי אינו ממש אותה הכלי שהזכרתי כי שם גם על הלישה יש מכונה היינו שמערבין קמח ומים ולשין מעט לעשותה כגוש א' מרוסס וכו', לעשותה עיסה מגובלת, ואח"כ תנתן בין הוואלצין, ובהדר"ג לא הזכיר שום התחדשות בענין הלישה רק בעריכת המצות, מ"מ גם בזה לא נסתלקו כל החששות שחששו גדולי הדור, כידוע שכל עניני המאשינען מתחדשים בכל עת, וע"י איזה תחבולה קלה וחדשה תוכל להצליח מעשה היצר ותחבולותיו להכשיל חלילה את הרבים בשאור שבעיסה, וגם ע"ז ימלצו לחיד כל חרד לדבר ד' דברי רבינו משה ספרא רבא החדש אסור מה"ת בכל מקום.

ובאמת יש לי ת"ל לבאר בארוכה כל החששות שיש בענין זה, אבל בידעי כמה הצליח מעשה שטן לפרוע פרעות בישראל ורשת פרושה לרגלי להפיל חיל וחומה תחת מסוה היראה ובכחא דהתירא דעדיף, ע"כ אמרתי כי צדקו בזה דברי הגה"צ אבד"ק לייפניק כי כגז' יש לפרוך הדבר בהחלט וכו', והחכם עיניו בראשו להיות חרד על כל מקרה חדש הנוגע לדת ישראל שמא גירי דשטנא ניהו וכו', ועל כל שלומי אמוני ישראל מוטל להתאחד בשם התורה הקדושה ולעצור בעד הרעה טרם תתפשט בכנפיה וכו', כי לדעתנו



לפתח המאשינע חטאת השאור שבעיסה רובין, וכת"ר אשר התורה והיראה יחדיו צמודים בלבבו הטהור וכו', והוא בן איש חי רב פעלים עיר וקדיש זי"ע, יעמוד נא בכל כחו למחות בידי האנשים הרוצים להביא המכונה החדשה, רק להוסיף טהרה ושמירה והשגחה על הידים העוסקים בעריכת המצות לשמה אשר יסודתם בהררי קודש ובדרכי אבותינו נלך בטח וכו', ע"כ.

ובסגנון זה השיב שם גם להגאונים הצדיקים כ"ק הגרד"ש בידערמאן מלעלוב ודעימי' וז"ל: מכ"ק השגתי, וחיל ורעדה אחותני בראותי מה עלתה בימינו, כי גם למקום המקודש בעשר קדושות הביאו העגל המכונה כלי חדש לעריכת המצות, ועוד נמצאו מחזיקים לטהר את השרץ וכו' וכו'. הגם כי אלו המתקנים ע"מ לקלקל משנים הכלי מכונה בכל פעם, באופן יותר טוב לדעתם השפלה, בכדי לסמות עיני ישראל כי לא על כלי מכונה זו כווננו חכמי גדולי ישראל שאסרו, אבל תקנתם קלקלתם, כידוע שכל עניני המאשינען מתחדשין בכל עת, וע"י איזה תחבולה קלה וחדשה תצליח מעשה שטן להכשיל חלילה את הרבים בשאור שבעיסה, ובאיזה שישנו ה"ז תבנית העגל, ע"כ.

ומסיים בדברים ברורים לענינינו, שאין משאירים עוד שום מקום להתווכחות והתחכמות וז"ל:

ומה ימלצו לחיך כל חרד לדבר ה' דברי רבינו משה ספרא רבא, החדש אסור מה"ת בכל מקום, וגם כי המכונות שלא עשו שום התחדשות בענין הלישה רק בעריכת המצות, ג"כ לא נסתלקו כל החששות שחששו גדולי הדור.

- יח -

עוד מקור נאמן ואיתן, שגם מכונה כזו ממש, הוא בכלל האיסור של מצות מכונה שאסרו הרבנים האוסרים, כי כן העלו למעשה גאונים אדירים וצדיקים מפורסמים

והנה מוצאים אנו לעוד א' מהרבנים הוותיקים בפולין ת"ח וגאון ומחבר ספרים חשובים, שלאור המכשולות בבתי המאפי' דאז, רצה להתיר מכונה כזו ממש, בטענות כעין אלו שטוענים כעת ממש, ולא הסכימו גדולי פוסקי הדור, ואסרוה בתוקף (ובכללם הגאון האדיר שר התורה הגאון מראגאטשוב מהר"י ראזין, והגה"ק בעל שם משמואל מסאכטשוב [הכותב ומבאר בכל תוקף שגם זה בכלל האיסור]).



והוא בס' הגדת המבאר (להג"ר מנחם מענדיל וויינגארט דומ"צ בעיר ראדום בפולין, נכד התב"ש) שפנה המחבר הנ"ל לגדולי רבני ופוסקי הדור ההוא והרעיש מאוד אצלם להתיר מאשין כזאת המיועדת רק לעריכה, בכדי "לבחור את הרע במיעוטו", כי בזמנו הי' הזנחה גדולה בהמצות שאכלו רוב ההמון בכל עיירות הגדולות.

ובמכתב להגה"ק בעל שם משמאל שם בעמו' צ"ב, מתאר בפרטות את המאשין החדש ומעשהו, ויוצא מדבריו שהיתה ממש מכוון בדיוק להמאשין אשר בנידוננו, וז"ל שם: ואם אמנם לא ראיתי המאשין כלל, אכן כפי אשר חוגד לי, הנה הלישה נעשה בידי אדם, וגם העיסה נחתכת מקודם לעיסות קטנות, ונותנים בתוך המאשין כשמונה עיסות קטנות ונגמרים שמה כרגע, ומשם נותנים אותם להתנור, ונקיון המאשין היא בקנוח אחד כרגע, ויש אשר גם התנור עשוי לזה בשתי פיות, ושני אנשים ממונים עליהם, להכניס המצות להתנור במקום אחד, ולחוציאם מהתנור במקום השני כנגדו, ורציתי לשמוע דברי חכמים וצדיקי הדור מה יענו על זאת, ושאלתי בע"פ להרה"צ מו"ר פנחס מנחם שליט"א אבד"ק פילטין, והשיב לי, לאשר זקינו החדושי הרי"ם הי' מהאוסרים לא יוכל להכניס עצמו בזה וכו', ע"כ.

- יט -

תשובת הגאון האדיר שר התורה מהר"י ראזין מרוגאטשוב-דווינסק,
שגם הוא אסר בתוקף מכונה זו

והנה ראשית דבר, מביא שם (עמוד צ"ז) תשובה הגאון האדיר שה"ת מהר"י ראזין מרוגאטשוב, אז בדווינסק, שאסר בתוקף, והביא ראיות ברוב גאונו לענין הלישה במאשין "דזה לא הוי בגדר לישה ורק דיבוק בעלמא", ולענין העריכה "דאין כאן עריכה, דזה במצה מלאכה וכו' ומעשה קוף בעלמא, ובפרט לצאת ידי מצה וודאי לא יגרע מחש"ו, דזה בגדר שמירה, לא במקום דבעי כוונה" וכו', ע"כ. ומסיים בלשון חריף מאוד "וההכשרים של הרבנים, אין מביאים רא"י מן השוטים". (ולמעשה יובא להלן שגם המחבר עצמו הגר"מ וויינגורט חזר בו, וכותב בזה"ל שם בדף צ"ז ע"ב: ואחת דברתי כי טוב ונכון וישר עצת ידינ"פ הרב הגאון אבד"ק קונצק שליט"א שיתקבצו ג' ת"ח גדולים יר"ש, ויקבעו הלכה לדורות וכו', אכן טרם יצא דבר מלכות, מאן מלכי רבנן כמשכ"ל, חלילה לעשות מעשה להתיר כמשה"כ פורץ גדר ישכנו נחש, והשומע ישמע ויבא עליו ברכת טוב, ע"כ).



- כ -

תשובת הגאון בעל שו"ת חלקת יואב שגם הוא אסרה בכל החומר, והביא ראיה גאונית קדמונית לשלילה

וכמו"כ מובא שם תשובת הגאון בעל שו"ת חלקת יואב שגם הוא אסר בתוקף והביא ראיה גאונית קדמונית ברוב בקיאותו שגם הרידוד (וועלגערין) צריך להיות בגופו ולא ע"י כלי, וז"ל: בדבר המאשין מצות, לא ירד בני עמכם, וע' באו"ז בפיוט לשח"ג דשיפה שקורין וועלגערין צריך להיות בגופו דווקא ולא ע"י כלי, עיי"ש באה"ד מש"כ בשם חמותו", וגם אדמו"ר הגאון אב"ד דסאכטשאב ז"ל הרעיש מאד ע"ז, ואף אם יתחדש מאשין כשר, עדיין יאמרו כל הסריקין אסורין כו', ומה שאין שומעין ואוכלין חמץ, אטו בשביל זה נתן להם עוד היתר ב"ד לאכול חמץ, אך אם יתקבצו ג' ת"ח גדולים, ויראו שהוא בהכשר גמור, ויתקנו תקנות בזה שלא יבא לידי מכשול, אז הי' מקום לדבר מזה, ע"כ.

ושוב מביא שם (עמו"צ"ב) תשובת הגה"ק בעל שם משמאל, וז"ל: ב"ה יום א' שמות ע"ב לפ"ק סאכטשאב . . והנה היטב אשר כתב כבוד הרב הגאון שליט"א מקונצק "לא ירד בני עמכם", אך אשר כתב בשמו אם יתקבצו ג' ת"ח וכו', לא אוכל בשום אופן להאמין איך יצאו מאתו אלו הדברים, כי מי ומי אשר בשם ת"ח יכונה, ירימו יד בדבר אשר נאסר במנין הראשונים כמלאכים, אדמו"ר הקדוש מוהרי"מ זצללה"ה מגור, והקדושים הגאונים מטשעכנאווי ומסאנדז, הלא הוא כתוב על ספרו דברי חיים.

ועוד חבל נביאים, אדמו"ר זצללה"ה מגור כתב על המתירין, שזה דרכם לנשל מהמצות מעט מעט וכוונתם לעקור את הכל, וכתב על גדול שלהם, חטא ומחטיא את הרבים כירבעם בן נבט, ותמה אני על כבודו שכתב בזה"ל ואם כי בדורות שלפנינו רבו האוסרין והמתירין אשר לא בי הוא להכריע בזה עכ"ל. תמה תמה אקרא על כבודו, שזה כמה גדל בביהמ"ד, ולא ידע כי בנפשו הוא דובר דברים כאלה, ששקל בפלס הרים המתירים נגד

ומחמיץ בשהייה, ואם התירו כלם הפנים היינו מפני שהכהנים זריזים הם כדאמר גבי פושרים, ועוד גבי עמילה דאמר תלמודא לא הוי בכלי אלא ביד, כדאמרינן מנחות (עו א) שף אחת בועט שתים, שף שתיים בועט שלש, ושיפה ביד ובעיטה באגרוף, ע"כ.

יג. וז"ל שם באו"ז הלכות פסחים סי' רנ"ו: וכן בכמה מדינות נוהגים במצות עמילות בכלי, וחמותי ז"ל אמרה לי בשם מורי חמי ה"ר אברהם בן רבינו חיים שהיה נוהג איסור בדבר, מפני שא"א ליזהר אם לא ישתיר בין עמילה לעמילה מעט עיסה



האוסרים, כאילו היו דומין זה לזה, ורק כבודו הוא שמתחסד עמהם שלא בו הוא להכריע.

עוד כתב כבודו בזה"ל, אכן רובם אשר באו בטענות צדדיות שיתעסקו ישראל במצות בגופם, או לחוש לטובת הפועלים העניים, לא ידעתי מאין לו לבד נגלו תעלומות חכמה, טעמים ונימוקים, וכי בשביל שראה זה באחד האוסרים, יוציא לעז שכל חבל נביאים לא הי' טעם אחר לאסור, ורק בשביל זה הרעישו תבל ומלואה, עי' בתשו' דברי חיים שבמכוון העלים טעמו לכל ירמסו בו קטני ארץ, וכ"ק אבי אדמו"ר הגאון זצלה"ה עוד בשנת תרנ"ה השיב לרב אחד ששאל בענין זה בעוד לא ידע טיבה של המאשין וז"ל, האומנם לא ראיתי את המאשין מעולם, בכל זאת נכונים מאד דברי הגאון מקוטנא זצלה"ה, כי מאחר שהגדולים שלפנינו אסרו, והרעישו מאד על המתירין יהי' מאיזה טעם שיהי', בטח הי' להם טעמים נכונים, מי הוא אשר יסיג גבול אשר גבלו הראשונים כמלאכי השרת ולא ירא מגחלתם, עכ"ל הזהב.

ומאוד הנני מתפלל על כבודו, אטו בחירשא קאכיל לי', ולא ידע ולא שמע הרעש שהי' לפני איזה שנים על רב אחד שהתיר, וכולם פה אחד וכ"ק אבי זצלה"ה בראשם, כתבו לעיר ההוא לאסור, והרב ההוא הי' בוש לחזור מדבריו הראשונים, ומה הי' סופו שלא הספיק לברך ברכת שהחיינו בחג השבועות, והי' לו זכות אבות דשקיל למטרפסי' בהאי עלמא, ואחר איזה שנים התעורר עוד הפעם בעיר ההיא התאזה זרה להמאשין, וכ"ק אבי אדמו"ר [בעל אבני נזר] זצלה"ה כתב אז מכתב ארוך, קולו הוצב להבות אש דת, ות"ל שנשתקע הדבר, גם נשלח לפה מאשין מהעיר ההוא, וכ"ק ז"ל לא רצה להביט עלי' כלל וכלל, ואפס קצהו וכו', ע"כ.

- כא -

דברי הגאון בעל הגדת המבאר לענין הוואלצן דאז,
שמהותה ממש כהמכונה שבנידוננו, שטען ממש
טענות אלו, ולא הסכימו לו

ועי' שם גם בדף צ"ד ע"ב שממשיך הגר"מ וויינגרט זו"ל: ועי' בתשו' מהרש"מ סי' ט"ז מגאון עזוינו מברעזאן ז"ל שהשיב לאמעריקא להתיר המאשין גם על לישת המצות, ובזה וודאי צדקו דברי כ"ק, שח"ו להתיר מה שאסרו רבותינו במקום שיש חשש חמץ, וכמש"כ הגאב"ד קונצק שליט"א, אבל המאשין מהלישה ואילך שאינה רק וואלגער-העלצער מהירים, וכפי שכתב



הה"ג מבענדין ז"ל שאין בזה חשש חמץ כלל, הדבר מסתבר שמאשין כזו לא נאסר מעולם, ונהי דבעיירות הקטנות שאפשר לתקן שיהי' הכל בהכשר, וודאי טוב וישר שלא יתירו מאשין כלל, אבל במקומות שנפרץ לשמצה הטאנדייט-מצות ואוכלין חמץ בפסח ר"ל, ומברכין עליהם על אכילת מצה, מהראוי שיתקבצו ג' רבנים ת"ח גדולי הדור ויר"ש, ויראו אם אמת נכון הדבר שאין בה חשש חמץ וכו' כמש"כ הגאון מקונצק שליט"א וכו', ע"כ.

אך למעשה לא הסכימו גדולי פוסקי הדור, וכפי שראוים במכתבו האחרון שם, שסיים וז"ל: ואחת דיברתי כי טוב ונכון וישר עצת ידינ"פ הרב הגאון אבד"ק קונצק שליט"א, שיתקבצו ג' ת"ח גדולים ויר"ש, ויקבעו הלכה לדורות וכו' וכו', אכן טרם יצא דבר מלכות, מאן מלכי רבנן כמשכ"ל, חלילה לעשות מעשה להתיר כמשה"כ פורץ גדר ישכנו "נחש", והשומע ישמע ויבא עליו ברכת טוב, ע"כ.

נמצינו למדין מזה למעשה, דאף הוא עצמו הי' נדחק להתיר רק מפאת ההזנחות והחששות החמורות, ואף מזה חזר לבסוף מפאת שלא הסכימו לזה גדולי הדור.

- כב -

וכן העלה להלכה למעשה לענין בעלי נפש, בספר הנודע לתהלה בדינים אלו "מעדני שמואל", וגם מתבאר מדבריו ש"גדולי המחמירין" אסרו אף את המכונות האלו (וואלצין) של נידוננו

וכן בס' מעדני שמואל (על קיצור שו"ע הלכות פסח, סי' קי סוף אות כד) (והו"ד בשו"ת תירוש ויצהר סי' קפ"ח) העלה להלכה שלבע"נ ראוי ונכון להחמיר בזה, וכמו"כ מבואר מדבריו ש"גדולי המחמירין" אסרו אף את המכונות האלו של הוואלצין, כבנידוננו.

וז"ל: והנה למעשה הגם שבמדינותינו כבר נתפשט בהרבה עיירות לרדד המצות ע"י הוואלצין שבמאשינען, ע"י גלגל המתגלגל בתמידות ע"י בנ"א מישראל גדולים ובני דעה המגלגלים בתמידות כד"ת, ואין כח ב"ד יפה במדינותינו למחות בזה"י יען שיש להם רבים וכן שלימים מגדולי הדור

מכונת הוואלצין, פשוט דזהו גם ההסבר למה שמובא בשו"ת תירוש ויצהר סי'

יד. וכאן המקום להעיר, שלאור כל דברי הפוסקים והמשיבים מוסדי דור ודור לענין



המתירים את אפיית המצות ע"י המאשינען הנ"ל, (ועיין מג"א סימן תנ"ו סוסק"ו ודו"ק) אך עכ"פ כל בעל נפש שמרגיש בנפשו שיוכל לאפות המצות שלא ע"י המאשינען ושיהיה הכל בהשגחה וזריזות יתירה כדין תורה בודאי ראוי ונכון להחמיר בזה כדי לצאת ידי דעת כל הגדולים הנ"ל המחמירים, וכל זה הוא רק במאשינען הנהוגים במדינתנו שרק הרידוד הוא ע"י הוואלצין המתגלגלים ע"י בני אדם גדולים וכו', ע"כ.

ענף ו

סתירת דבריו המתמיהים והמפליאים של הרב המתיר החסידי, פיסקא פיסקא לפי סדר מכתבו המוזר

- כג -

והנה (במחכ"ת ידידנו היקר הרב המתיר שליט"א) הדבר מפליא ומתמיה פלא והפלא, שכהיום שכל הספרים הם בהישג היד, והנושא של מאשין מצות כבר נשנה ונידון בהרחבה ובכובד ראש אצל בני תורה בישיבות וכוללים, יכתבו דברים שהם ממש בגדר סילוף הן במציאות המחלוקת במשך הדורות, והן נגד דעתם ופסקם המפורש של גאונים וצדיקים על נידון כזה ממש.

הנה הרב המקיל דנן, האריך במכתב בת ג' עמודים, וכותב וחוזר וכופל שוב ושוב במלות ולשונות שונות במכתבו שמצות אלו הן עבודת ממש, וכונן (בעמוד א') "שמצות אלו אין בעשייתן שום התערבות חיצונית והכל נעשה בעבודת יד ממש (ואפי' התערבות של כח כחו אין שם)"

פעם בזה, הנה מלבד מה דמבואר שם בלשונו שזה הי' "אחר שגלגל כל אחד את בציקו מעט בעץ ועשאו עגיל ושטוח" לקח אותו והטילו בין גלגלי מתכת שהיו סובבין כמכונה הנ"ל בזעיר אנפין, ונטלו בצד השני מרוקע ודק, ונתנו להמנקר ותיכף הוכנס להתנור וכו', הרי מלבד כן להלן שם הדגיש וז"ל: "אולם מובן מאליו שהוא בעצמו ועדתו לא השתמשו במכונה זו, רק עשאו הכל בידים כקדם" וכו', וכן מקובל אצל לומדי וחסידי באבוב שהגה"ק הנ"ל וחסידי עצמם לא אכלו מזה (וכמובא גם בקובץ שערי ציון-באבוב).

קפ"ח שבשנת תרע"ה בעת מלחמת העולם, הקילו בזה בקארלסבאד, כי הי' שעת הדחק גדול עת חירום ומלחמה, וכמו שמתאר בעצמו שהיו שם כחמשים אלף פליטים, וביניהם לערך ששים רבנים ואדמו"רים, והוצרכו לעשות השתדלות בבודאפעסט להשיג קמחא דפסחא עבור "אחבני" שברחו ממקומותיהם, והוצרכו להקים במהירות ג' בתי אופה בדירות שכורות לאפיית המצות. וכמו"כ מה ששמעתי שיש שרוצים להסתמך על מה שמובא בכרם החסידות (עמו' ק"ז) שהגה"ק מהר"ש מבאבוב הקיל



"שאינ שום צד לומר שאין זה בגדר עבודת יד שעל זה נחלקו גדולי וגאוני הדורות, בקונטרס מודעה לבית ישראל וקונטרס ביטול מודעה באריכות" (שם להלן).

"ואילו עתה הרואה יראה שמלאכת הרידוד הנעשית כאן היא באופן שיש שני מערכים וכו' ועל ידי סיבוב ידית מסתובבים שני המערכים (קאטשיקס) כאחת וכו' והרי זה כוחו ממש לכל הדעות" (שם עמוד ב').

"ובמקו"א אני מאריך בענין זה וכו' שאף לדעת הרבנים (שעל פיהם נהגו קהילות עדת החסידים בכל אתר ואתר) אין לחוש לכלום" (שם).

"ועל כן גם ידי תכון עם הרבנים שנתנו הכשר למפעל הנ"ל, וודאי מצות אלו הן מצות עבודת יד לכל פרטיהם ודקדוקיהם ללא כל הרחור וערעור, ויאכלו עניים וישבעו" וכו'.

והנה מלבד מה שכל דבריו ולשונותיו בענין "כוחו" ו"עבודת יד" הם תמוהים ומופרכים מאליהם, לאור דבריהם הברורים של הפוסקים שהבאנו עד כה, שזה הי' הטענה של האוסרים שמה שמסתובב ע"י כח האדם המסבב נקרא כחו ממש, ועל זה נחלקו המתירים שאם גלגל אחד מסבב את השני נקרא כח כחו, ולא כחו ממש, והרי גם כאן הגלגל השני שבלעדו לא יתדרדו המצות, מסתובב ע"י הגלגל הראשון דרך השיניים (לכיוון ההפוך) וכמבואר, ובמיוחד רואים כן ממה שכתבו הפוסקים הנ"ל בפירוש אף לענין מכונה זו של וואלצין ממש, שגם בה לא נסתלקו החששות לאיסור.

- כד -

דבריו התמוהים והמוזרים של הרב המתיר דנן, שלא היתה כאן המחלוקת כלל בענין חדש, והראיה המופרכת והכוזבת מבעל כתב סופר שהתיר ולא חשש לדברי אביו שחדש אסור מה"ת

ומה שהרהיב עוז הרב המתיר דנן לכתוב שלא היתה כאן המחלוקת בענין חדש רק מחמת חששות אחרים, וכן לענין מה שכתב להביא רא' לזה מהכתב סופר שהתיר המאשין, ולא חשש לדברי אביו שחדש אסור מה"ת וכו'.

וז"ל בעמוד ב' מהמכתב: ואף שיהיו שיאמרו שאף שמצד ההלכה, מצות אלו הן ודאי עבודת יד וכו' מכל מקום אולי גם זה נכלל במטבע שטבע



מִרְנַן הַחֶתֶם זִי"ע (שׁו"ת או"ח ח"א סי' קמ"ח) דַּחֲדָשׁ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, גַּם זֶה לֹא נִלְעָד, כִּי רִידוּד בְּאוּפֶן זֶה אֵין בּוֹ מִן הַחֲדָשׁ וְכוּ', וּבִפְרָט דְּחִינָן דְּבִרָא כִרְעָא דַּאֲבוּה דְּמִרְנַן הַחֶתֶם זִי"ע הוּא נִיהוּ מִרְנַן הַכְּתָב סוֹפֵר זִי"ע הִיָּה מִן הַמִּתִּירִין מֵאֲשֵׁין-מִצְוָה מִמַּשׁ, וְכַתֵּב תִּקְנוֹת מְפֻרְטוֹת לְבִנֵי עֵדְתוֹ הַאִיךְ לַעֲשׂוֹת הַמֵּאֲשֵׁין-מִצְוָה, וְלִמָּה לֹא חֲשַׁשׁ לְדַבְרֵי אֲבִיו שֶׁחֲדָשׁ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, וּמִכַּאֲן רֵאִיָּה דְּהַמַּחֲלֻקָּת לֹא נִסְבָּה עַל עֵנִין זֶה שֶׁל חֲדָשׁ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא מַחֲמַת חֲשָׁשׁוֹת אַחֲרִים, ע"כ לְשׁוֹנוֹ.

הִנֵּה מִלְבַּד מָה שֶׁעֲצָם הַדְּבָרִים תְּמוּהִים וּמִרְפָּסִין אִיגְרָא, לֹמֵר שֶׁהַמַּחֲלֻקָּת לֹא נִסְבָּה עַל עֵנִין זֶה שֶׁל חֲדָשׁ וְכוּ', שֶׁהִרִי טַעְנָה שֶׁל זֶה חֲדָשׁ, נִשְׁנָה וְחוֹזֵר וְנִשְׁנָה וְנִכְפָּל בַּהֲרֵבָּה מִסְפְּרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁדָּנוּ בְּעֵנִין הַמֵּאֲשֵׁין מִצְוֹת (ע"י בְּדַבְרֵינוּ לַעֲלִיל וּלְחַלֵּן, מָה שֶׁהִבְאֵנוּ מִדְּבָרֵי הַגְּרַשׁ"ק בְּשׁו"ת הַאֲלָף לְךָ שְׁלֵמָה שׁוּה ה' א' מַעֲיָקֵי הַטַּעֲמִים שְׁלוֹ, וְכֵן מִסְפְּרֵי גְדוּלֵי הַמְּשִׁיבִים (בִּינֵיהֶם הַג"ר יִצְחָק נֶתָן לִפְשִׁיץ אֲבֹד"ק סַנְטֵאָב בֶּס' מוֹדַעַה לְבֵית יִשְׂרָאֵל, הַג"ר יְהוֹשֻׁעַ הַעֲשִׂיל אֲשַׁכְּנִי אֲבִ"ד לִוְבְּלִין שֶׁם, וּבְשׁו"ת בֶּר לִיּוֹאִי ס' י"ט עֵיִישׁ"ה, וּבְשׁו"ת מִהַר"שׁ עֲנִיָּל ח"ז ס' קי"ח, וּבְשׁו"ת בֶּאֱר מִשֶּׁה לְהַגְרַמ"נ יְרוּשְׁלִימְסְקִי כְּלִיל תְּפֹאֶרֶת ס' נ"ז, וּבְשׁו"ת מִנְחַת אֱלֶזֶר, כ"ק הַרְש"ב מְלִיּוּבֵאוּיִטֶשׁ (ס' אֲגֵרוֹת קוֹדֶשׁ מִהוֹרֶשׁ"ב ח"א עֲמו' שֵׁטז).

וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׁמִיד בְּרֹאשׁ הַקּוֹנְטֵרס "בִּיטוּל מוֹדַעַה" אֲנוּ מוֹצֵאִים לְאַחַד מִהַמִּתִּירִים ה"ה הַג"ר זֶאֵב וּוְאֵלֶף בְּלוּמַעֲנַפְעֶלְד רֶאב"ד לְעַמְבֶּעֶרְג, שְׁכּוֹתֵב לְהַדִּיא שׁוּה ה'י טַעַם הָאוּסְרִים, וְז"ל (בִּיטוּל מוֹדַעַה דֶּף ח' ע"ב):

"וְאֲנִכִּי כֹאשֶׁר שְׁמַעְתִּי כִּי הַגְּאוֹנִים הָאֵלֶּה כָּתְבוּ שְׁטֵנָה, חִקְרָתִי לְדַעַת עַל מָה אֲדִנִּיתָם הַטְּבָעוּ, וְמָה רָאוּ עַל כֵּכָה לְצֵאת לְקִרְאָת הַמַּעֲרֵכָה, כִּי הַמוֹדַעַה הַנִּדְפֶּסֶת לֹא רֵאִיתִי עַד הִנֵּה, וְלִדַּעְתִּי כִּי מֵאִסּוּ בְּדַבָּר חֲדָשׁ אֲשֶׁר לֹא שַׁעְרוּם אֲבוֹתֵינוּ, גַּם אֲנִכִּי מִלְתִּי אִמּוּרָה כִּי הַחֲדָשׁ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, אֲמִנָּם בְּדוֹר הַזֶּה כִּי נֶחֱוֶץ הוּא בְּעִיּוֹרוֹת גְּדוּלוֹת כִּמ"שׁ, אִמְרָתִי עַל הָעוֹשָׁה יִשָּׁר חִילוֹ וְטוֹב פָּעִלוֹ בְּרוּךְ חֶכֶם הַרְשִׁים הַמַּחֲדָשׁ חֲדָשִׁים" וְכוּ', ע"כ.

- כה -

סְתִירַת דְּבָרֵינוּ הַמִּתְמִיָּהִים וְהַמְדַּהִימִים בְּנוּגַע לְהַגְאֹן בְּעַל כְּתָב סוֹפֵר

וְלַעֲנִין דְּבָרֵינוּ הַמִּתְמִיָּהִים וְהַמְדַּהִימִים בְּנוּגַע לְבַעַל כְּתָב סוֹפֵר, אִי שְׁמִים, הִרִי הַכְּתָב סוֹפֵר אֲכֵן מַעֲלָה בְּתוֹךְ דְּבָרֵינוּ (אַרְבַּע פַּעֲמִים) עֵנִין הַחֲדָשׁוֹת בְּתוֹקָף, וּמִדְּגִישׁ בְּבִירוֹר שְׁשֵׁנִים הֲרֵבָּה לֹא רָצָה מִטַּעַם זֶה לְהַתִּיר וּכְלִשְׁנוֹ: וְלֹא



רציתי להכניס לעצמי בזה לאשר חדש אצלי וכו' והכלל אני מושך ידי תמיד לחדש חדשות וכו', והתיר רק מצד שלא הי' בנמצא פועלים יהודים רק גויים, וגם מדגיש שלא ללמוד מהיתרו למקומות אחרים, כי "אין לדיין אלא מה שענינו רואות הכל לפי המקום והזמן ושעת הדחק, ולא קבלתי אחריות דאחריני עלי" וכו', "וכששואלים אותי על ד"ז אני משיב להם על סגנון אחד ומגלה להם טעמי ונמוקי שהצרכני לכנוס בחדשות אשר לא ידעו ולא שערם אבותינו הקדושים וצ"ל" וכו', ד' יודע כוונתינו לשם שמים ולא לחדש באנו חס מלהזכיר וחס לזרעי' דאבא וכו', ע"כ.

ואעתיק נא לשון קדשו במילואו, הנה ז"ל בשו"ת כתב סופר (או"ח תשובות נוספות סי ב'): שיל"ת פ"ב עש"ק ג' טבת תרי"ט לפ"ק. שובע שמחות נצח לראש צדיק, ידיד ד' חביב, הרב הגאון הגדול המפורסם באפסים נ"י ע"ה כקש"ת מוהר"ר יוסף שאול נ"י נ"י, אבד"ק לבוב והגליל חובר חבורים רבים ילכו לאורו.

בזו רגע קבלתי מכ"ק והאותיות שאלוני ע"ד המאשין שאופים עליה מצות, אשר הגיע לאזני כבודו הג' נ"י כי גם פה בקהילתנו אופים עליה, ולהיות כי הדר"ג נ"י דוחק השעה חשתי להשיב אם כי יומא קגרם לקצר באמרים.

אגיד האמת בקוצר אומר, זה רבות בשנים אשר בקשו ממני האופים להתיר להם לאפות ע"י מאשין, ולא מעצמם חדשו מעשה מאשין כי כבר נתחדשה במקומות אחרים חוץ למדינתנו, ולא רציתי להכניס עצמי בזה לאשר חדשה אצלי ולא ראיתי תמונתה מעודי, והכלל אני מושך ידי תמיד לחדש חדשות, אבל נשתנו העיתים בשנה שעברה ולא הי' בנמצא עוזרים יהודים כמקדם קדמתה, ואלו העוזרים המה מן גרוע גרועים ופחוזים על אשר לא שמעו לקול המשגיחים והמזהירים וכמה מכשולות עד אין ספורות למו יצאו מתח"י. ומחסרון אפילו אנשים כאלו הוצרכתי להתיר לאפות ע"י עוזרים נכרים, חוץ מהמצות של מצוה. מכל הלין נעניתי ראש אחר הפצרת הרבה להביא לכאן מאשין א', שבועות הרבה קודם זמן אפית מצות לעיין אותה ולראות מהותה ומעשיה. והלכתי אני וב"ד שלי לבית האופים וראינו כל מעשיה ועמדנו שעות טובא עד שנאפו עליה מצות, והסכמנו לאפות עליה בראותנו כי הכל בוריות ביותר מע"י עוזרים אדם, ואפשר להשגיח על מתי מעט העושים במלאכה ולבחור באנשים השומעים לקול המשגיח ולקול הורים, ותקננו תקנות וכו'.

ובאמת אף במעשה המאשין צריך השגחה רבה תמיד לנקותה היטב, ובפרט הוועלצין שנופלים בה נקבים וצריכה תיקון ונקיון תמיד וזריות ומחירות. ובכ"ז מצאנו טוב יותר ממה שהי' לפנינו שאכלו ושתו בשעת העסק



ונתיגעו הרבה ע"י שאופים ביום ובלילה ולא אבו שמוע, ולא הי' אפשר לעמוד בהמרותם הן ואדונים בעלי בתי האופים, והנני שולח ליד הדר"ג נ"י התנאים והתיקונים שתקנתי עד כה בצירוף בד"צ וכו', והכלל בזה אין לדיין אלא מה שענינו רואות הכל לפי המקום והזמן ושעת הדחק, ולא קבלתי אחריות דאחרינא עלי, ואחר שהתרנו פה עשו כן בשארי קהלות הסמוכים לנו, וכששואלים אותי עד"ז אני משיב להם על סיגנון א' ומגלה להם טעמי ונימוקי שהוצרכתי לכנוס בחדשות אשר לא ידעו או לא שערום אבותינו הקדושים זצ"ל. וע"ד דאמפמיהל וכו' ד' יודע כוונתינו לשם שמים ולא לחדש באנו חס מלהזכיר וחס לזרעי' דאבא, וד' יצילינו ממכשולות. הכ"ד הק' אברהם שמואל בנימין בה"ג מהרמ"ם זצ"ל.

ועוד יותר תמוה ומרפסין איגרא דבריו לענין דברי מרן החת"ס דחדש אסור מה"ת, וז"ל: עוד נראה לענ"ד דגם מרן החת"ס זי"ע כשטבע את הלשון חדש אסור מן התורה היתה כוונתו כשעושים שינויים בענינים יסודיים בגוף הדבר שבו מקיימים המצוה, אבל לא כשמשנים את הכלים שמכשירים את גוף הדבר למצותו וכו', וממשיך בדוגמאות שאין אף כדאי להשיב עליהם, והעיקר שהרי כעשרה פוסקים מובהקים אבירי הוראה מדורות הקודמים אכן העתיקו דברי מרן החת"ס האלו לענין זה ממש, אתמהה ואתמהה.

ענף ז

**חומר ומשמעות הטעם הכמוס של מרן הק' בעל דברי חיים מצאנז,
שבזמננו יש המשתמטים מלקבלה**

- בו -

ולסיומא דמילתא, נחתום בענין תשובתו של מרן הק' בעל ד"ח במ"ש טעם הכמוס, שמצוי הדבר לשמוע מבנ"א בזמננו שמרמזים בדבריהם, שכאילו זה מיועד רק לחסידים שלו, לקבל טעם הכמוס^{טו}, ולכן ניקח מעט

^{טו} כזה ממש, דהיינו גזירה מגדול אחד שלא הי' רבי לחסידים, והוציא גזירה כזאת מ"טעם הכמוס", ורבים מגדולי הפוסקים קבלוה, ה"ה הגרעק"א בכרוז שהוציא כ' כסלו תקצ"ו

^{טו} ויש שחושבים בכלליות, שבכדי לקבל ולציית עפ"י טעם הכמוס צריכים להיות מעדת החסידים, כי רק רבי לחסידים יכול להגיד כן, לזה כדאי להזכיר שיש ענין



פנאי, ולפרט איך שכמה מהפוסקים שאחריו כתבו כ"א לפי דרכו להסביר טעמו הכמוס, ונתנו כמה טעמים לדבריו עפ"י הלכה וגם הסברא ושכל הישר וההגיון. ראשית ידועים דברי מרן רביה"ק בעל שו"ת דברי יואל (חיו"ד סי' ל"ה אות ה'), שכת' שהד"ח גילה טעמו בתשוב' אחרת בבחי' ד"ת עניים במקו"א ועשירים במקו"א, והוא בהתשו' של מאשין ציצית (ח"א או"ח סי' ב'), ששם כתב הטעם משום שעלולים המאשינען להשתנות במשך הזמן, ואם יתירו פעם אז כבר יתירו (ומסיים בדיבורים קולעים גם אל הנידון שלנו, וז"ל: ולא ראיתי להאריך בפרט זה, כי האיש הנלכב די לו במ"ש מרן הקדוש ז"ל דברי אלקים חיים שהוא חמץ, ועוד הרבה גאונים וקדושים שאסרו גם אז כל אופני המאשין בהחלט, וכל הטעמים שכתבו לאסור על תמונת המאשין שנעשה אז ק"ו ב"ב של ק"ו ששייכים על המאשין הנעשים כעת כמבואר להמעין וכו'), ובדור הזה בודאי אין מי שיכול להכריע בדברים העומדים ברומו של עולם, והרוצים לסמוך על המקילים השכיחים בדור הפרוץ הזה בעו"ה גם בשאר ענינים, ואינם מפחדים מדעת הראשונים, ק"ו שלא ישמעו לדעת פעוט כמוני, והאריכות בזה אך למותר ולא באתי אלא להעיר, ע"כ).

ובאמת כבר כת' כן להדיא הגרש"ק בשו"ת האל"ש (או"ח השמטות סי' ל"ד) להגביר ר' הירצקא בערנשטיין מלעמבערג וז"ל: כי אין נ"ל לעשות חדשות בזה"ז בשום אופן בעולם, ובדור הזה כל המוסיף גורע ולא אכשר דרא, ואף שלא הי' בידינו שום טעם למנעו הי' ראוי למנעו כי אין לחדש חדשות בימים הללו, ותמה אני על כבודו איך הביא רא' מן האייזנבאך למאשין ומה ענין שמיטה אצל הר סיני, בדבר הרשות יכול אדם לעשות כרצונו איזה מלבוש שייטב לו, אבל בדבר מצוה אין לנו רק מנהג הראשונים ואבותינו הקדושים, היעשה לו אדם טלית של מצוה בתמונה אחרת שאינו מימות עולם (ודא"ג, מזה אפשר לראות איך שירדנו פלאים בדורנו, שכבר שינו גם זה, שיש ט"ק כ"צי שוירט" עם סנעפס), ומה גם להיות עושק דלים ורודף אביונים אשר מימיהם ומימות אבותינו עיניהם נשואות לזה להיות להם די ספוקם לפסח, ולמה ננעול דלת בפניהם פן יצחקו אל ה' וח"ו יהי' בנו חטא.

כהיום, וידוע שהרבה פוסקים אחריו קיבלו דבריו וכגון ה בד"צ דווארשא בראשות החמדת שלמה, והצ"צ סי' נ"א וק"ג ומביאים בשם הצ"צ שאמר שאם הי' אומר טעם, הי' אפשר להשיג עליו, אך כיון שאמר טעם כמוס א"א לנגוע בזה, והגרש"ק בקרבן פסח תמ"ח שאלה ל"ב, ועד היום יש נזהרים מטעם זה.

שלא לשתות יי"ש כשר לפסח אף אם אין בו שום חשש, ונדפ' במכתבי רעק"א סי' ק', וז"ל שם: ונוסף על כל זאת, אי גם יהיבנא להו כי כן נעשה משקה זו באמת בלי שום תערובות חמץ, עוד רחוק בעיני ורוחי זרה למשתי אותו ביומי דפסחא מטעם הכמוס עמדי וצפון בקרבי, העת לא עת לגלותו



ועוד נוסף אף אם יתאספו כל חכמי ישראל ויעשו המאשין שלא יהי' בו חשש חימוץ כלל, אך מי ערב לנו שיעשו כן בכל עיר ועיר אם אנחנו ניתן תורת כל אחד בידו, אם יעשו המאשין באופן אחר מי ימחה בידם אם רק יהי' קול שהותר המאשין, יעשה כ"א כרצונו, וגם מה נעשה למשאחז"ל בפסחים שיאמרו כל הסרוקין אסורין וסרוקי ביתוס מותרין וכו', ע"כ, (ומסיים שכבר רמז לזה בקונטרס מודעה לבית ישראל).

וכ"כ גם הגאון מסטאניסלב בשו"ת בר ליואי ואחריו השד"ח מערכ' חומ"צ סי' י"ג אות י"ב, והפוסקים שאחריהם מוסיפים, שאכן רואים בעליל איך שנתאמת חששתם בדורות שאחריהם, עם המאשינען של עלעקטריק שנתחדשו בשנים שאח"כ, שמלבד מה שבזה בוודאי חסר העשיי' לשמה, וכמו"כ נתחדש מאוד החשש שקשה לנקותם, ואנו יכולים להוסיף שבכלל זה גם ההתחדשות של התנורים של ברזל המתנועעים וכדלמעלה, והמתירים בימיהם לא רצו לקבל זאת, מפני שלא הי' עדיין בימיהם מכונות כאלו.

כבר הבאנו הטעם של האמרי יהודה בשם החי' הרי"ם מפאת השיעור של ח"י מינוט, שאולי לא נאמר כשעוסקים ע"י גלגל מתכות.

בשו"ת לבושי מרדכי (או"ח מהדו"ק סי' פ"ד) כותב שטעם הד"ח מפאת מ"ש בעצמו בח"א או"ח סי' כ"ג שסוחר נכבד מאונגארן העיד לפניו שראה האפי' על המאשין והראה להם שהוא חמץ גמור ונתביישו וכו', ומסביר הלבוש"מ שכוונתו מה שחוזרים ומערבים הקצוות של העיגולים וכו'.

בס' י"ג אורות (סיפורים מר"י מפשעווארסק, ח"א עמו פ"ג) מובא שהגאון הצדיק משאפראן זצ"ל הלך לביקור חולים אצל רבו המובהק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש בסוף ימיו, והלה סיפר לו אז, שהד"ח מצאנו כתב פעם במכתב שמאשין מצות הם חמץ גמור מהלכה למשה מסיני, וכן סיפר הר"י בשם הרב מקלאסנא וויעליטשקא שאמר שיש מכתב כזה מבעל ד"ח (וציינו שם ב"ג אורות לברטנורא ותויו"ט במסכת ידים פ"ב מ"ג, שלפעמים הכוונה בהלל"מ שהוא כאילו הלל"מ).

יש ספר ממחבר זמננו בא"י נכד הצה"ק מגור, בשם "כחלכות הפסח", מביא שם שמקובל אצלם שזקנים החי' הרי"ם התבטא פעם שיש לו שבעים פנים לאסור מאשין מצות, ומקובל אצלם שא' מהטעמים שהרבה אלמנות ויתומים ועניים התפרנסו מהמאפיות (כדברי הגרש"ק הידועים).

גם ראיתי כתוב שהגאון ר' זלמן שפיצער אבד"ק שיפשוהל בווען, מגדולי תלמידי המהר"ם שיק וחתן הגאון החתן סופר אמר שהטעם הכמוס הי' להיות שהי' דבר חדש, והיות שהמשכילים ניסו אז לשנות הדינים והמנהגים



ככל העולה על רוחם, פחדו אף מסדק קל בחומת הדת שיתכן שיפתח פתח בצורת קיום המצות כולם (וזה מתאים עם דבריו הק' של הח' הרי"ם הנ"ל).

- כז -

מנהג גדולי וצדיקי וגאוני ישראל מבני ארץ ליטא

ומרם נסיים עוד רגע נדבר, לענין מנהג גדולי וצדיקי וגאוני ישראל מבני ארץ ליטא, בנוגע למאשין מצות, ונעתיק עדותו של הגאון האדיר הגר"מ שטרנבוך שליט"א ראב"ד בד"צ העדה"ח לענין זה, בהגדה של פסח מועדים וזמנים, וז"ל: ולמעשה נחלקו ישראל לאגודות אגודות, שרוב המדקדקין מהדרין בעבודת יד דוקא, שבזה לבד עיניו של אדם שולטין ליוהר אפילו ממשחו חמץ, וכן נהגו ה"חפץ חיים" זצ"ל, הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, וה"חזון איש" זצ"ל, וכן המנהג פשוט אצל כל גדולי האדמו"רים וחסידיהם, אבל יש כמה גדולים שהקילו ואכלו מצות מאשין וכו', ע"כ.

וממשיך שם וז"ל: ולהרבה פוסקים, קהל שקיבלו עליהם כדעת הפוסקים שאוסרים איזה דבר שיש בה משום סייג, נשאר לעולם איסור תורה, ולא מהני היתר אפילו לבניהם אחריהם, כמבואר בפר"ח סימן תס"ח ובאחרונים שם, וא"כ לאותם שאבותיהם נהגו כדעת הפוסקים שאוסרים המאשין משום סייג, אולי נשאר איסור תורה, ולא מהני בזה"ז היתר אפילו לבניהם משום "אל תטוש תורת אמך", שהסייג שייך גם בזמנינו כמו שביארנו ודו"ק היטב וכו', ע"כ.

ענף ח

החששות על אפיית מצות אלו בתנור, על רשת של ברזל, המתנועע ועובר בתוך תנור ארוך

- כח -

דברי גאון ופוסק מובהק, שהעלה חשש איסור על התנורים האלו, ומביא עדותם של גדולי הדור שהסכימו לאיסור

והנה במצות אלו נוסף עוד חשש איסור גדול, מצד מהות התנור שהולך על בעלט של ברזל, דמלבד מה שאצ"ל שהוא בגדר חדש, וגם מצד שיתכן



בזה חששות גדולות, מפאת שינוי החום במשך חלקי התנור הארוך ובמיוחד מדת החום בפתח התנור ובסופה, אך יש בזה גם תשובה ארוכה וערוכה לאיסור מהגאון רבי פנחס צימעטבוים ראב"ד גראסווארדיין בעל שו"ת דברי פינחס סי' ט"ז שמעלה חששות אם המצות נאפות בתנור של ברזל (רונד-אויכן), והוא תשובה ארוכה ולמדנית, תחילה מעלה חשש מצד שאז לא הי' האש גלוי רק מתחת לנקבים מתחתיה (שכפ"ה לא קיים כאן חשש זה).

אך אח"כ באות ג' מעלה עוד חשש מצד דבמתכות יש לחוש דלא ימלט שלא תתחמץ איזה מצה בשעת האפי', וא"כ יש לאסור כל המצות מצד חם מקצתו חם כולו, ועפי"ז נראה בתנור של מתכת כיון דלכמה פוסקים אמרינן חם מקצתו חם כולו, אף דאנן פסקינן דל"א חם מקצתו חם כולו כמבואר ביו"ד סי' צ"ד ובסי' קכ"א, מ"מ כתב המג"א בסי' תנ"א ס"ק נ"ד דהיינו שאינו מפליט מכולו, אבל עכ"פ מוליך הבליעה בכולו עש"ה, ואף שמדברי הש"ך ביו"ד קכ"א סקי"ז מוכח דלא אמרינן חם מקצתו חם כולו אף לבלוע, זה דוקא כשנתחמם ע"י בישול, אבל בכלי מתכות שנתחממה ע"י האור, מוליך ומפליט בליעתו בכולו וכו', עייש"ה שמבאר למה בתנורים של לבנים אין חשש זה אא"כ נגעו זב"ז, עפי"ד הגרעק"א ביו"ד סי' צ"ב שכבר העיר בזה, ועפי"ד החת"ס בתשו' חחו"מ סי' ר"ו, דבסתם תנור מלבנים, כל לבניה היא בפ"ע אע"פ שמחובר בטיט, הוי כמו שני כלים דאינו יוצא בלא רוטב.

עייש"ה באריכות דבריו, ומסיים בסופו וז"ל: ולפי"ז יש ראי' לדינא דבתנור של מתכות כשנאסר פ"א מכה חמץ, כל המצות אסורות מכה חם מקצתו חם כולו כנ"ל, וא"י לאפות מצות בתנורים של מתכות, וע"י בשו"ת ח"ס חו"מ סי' קצ"ו מש"כ על מצות שנאפות באילפס אשר הסיקו מבחוץ עש"ה, מדבריו הקדושים יש ללמוד לנ"ד דחדש אסור מה"ת בכ"מ, והנלע"ד כתבתי - והצעתי הדבר כעת לפני איזה גדולי הדור נ"י, וקבלתי תשובתם שהסכימו עמי לדינא, ע"כ.



- כט -

תמצית העולה להלכה ולמעשה מכל האמור

תמצית העולה להלכה ולמעשה מכל האמור, שלחקילות והחונים והעדות הנוהגים עפ"י דעת רבותינו הגאונים והקדושים שאסרו מצות מכונה (בנוסף על החשש של חימוץ מצד התנור), ח"ו ח"ו להקל בזמנינו לאכול המצות האלו, ואין צריך לומר שלא להשתמש בהם למצות מצוה (וכמו"כ יש א' מהפוסקים המובהקים שהורה ש"אסור להשתוות בבית, וצריכים מכירה לנכרי כשאר חמץ גמור"), מכל הלין טעמי דלעיל, והם:

- א. חשש חימוץ מפאת המהירות והמתכות.
- ב. חשש חימוץ מפאת התנור.
- ג. שיעור חימוץ של ח"י מינוט לא נאמרה כ"א בהתעסקות בידים עם עץ.
- ד. חסרון מחשבת ישראל גדול בן דעת לשם פסח.
- ה. חסרון מעשה וכה אדם לשמה.
- ו. גזירת סריקין.
- ז. איסור תורה מצד גדר סייג ונדר.
- ח. חדש אסור מן התורה.
- ט. הטעמים הכמוסים של רבותינו הקדושים.
- י. גזירת חז"ל והפוסקים אטו שאר מכונות.
- יא. שאר הטעמים שפירטנו לעיל מדברי הפוסקים, וכגון קיפוח הפועלים העניים המרדדים בעד שכר, וחסרון הענין הנשגב של התעסקות בגופו לפי דברי המקובלים שהובאו בהנו"כ ועוד.
- וכמו"כ אסור בהחלט להשים עליהם חותמת כשרות, שהם בגדר "עבודת יד", מפאת איסור אונאה והטעאה במקח ורמאות במקח וממכר, וכמו"כ אסור בהחלט להסוחרים ובעלי חנות למוכרם בתור עבודת יד.
- יח"ר שנוכח לקיים מצות אכילת מצה כמשפטה וכהלכתה בדקדוק ובהידור, ונוכח לכל הסגולות האמורים בה, מיכלא דאסוותא ומיכלא דמהימנותא, ולהיות נשמר אף משימצא דשימצא של חימצא ובר חימצא במשמעותו הפשוט וגם מהחמץ שבלב, ונוכח במהרה להייעוד של חז"ל הקדושים בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, ונוכח עוד השנה לאכול מן הפסחים ומן הזבחים, אי"ר.

תם ולא נשלם



נספחים

**העתק וצילום מכרזים שהתפרסמו
בחוצות ירושלים בסוף שנות התר"ס
בחומר איסור מצות מכונה**



ב'ה.

וזה האנן הגדול **מוזקריים אויערבאך מקאליש** שחי בסוף ראשון פערקת חזי בעל אמרי בינה

בעבודת ביום כי סוף תורה 1

אתמול עת הערב בא לידי חזרת מכתבו הבתור מלו מחברים. בו תודענו כי נאנו עולם חסידו ארין עמוד בפרין לעדור נדח ובו קמו שרים ומשורר מן ללחם מלחמת ה' גבאית מלחמת מצות וזכות, ונאספי העדרים וגללו את אבן הטועים מעל לבבות אחביו, לכל לבתור בהחדשים אשר מקרבו באו לפרוש מצודות ולפרוש חרמים ללכוד ולגדור נפשות נקות, וגם על זה שבו מנחת הפעם להניח לבית אחביו בלחמא דמחממותא מצות העינים על חג הפסח ולמאוס בדישנות, ולכחור בבא מן החדש לעתה אותם עי' מאשינע ומעמדה ניו קראו בחול על האנוסם אבירי הרועים והאמנים עמדי התורה, הוחם קבצם לאסור וזכר שכן לא יעשה וראשי המדברים האנו מאור הנולד מחדש שלמה קלעוניה' איך ימו וטתו, והאנו מודים ואב עיננו ניו ואחרים אחו שאר האנוסם האחרים המפורסמים אשר במדינתנו ושפה אתה כלום לאסור עי' התורה עתה המצות עי' מאשין כי נתכור לחסידים כזה חשש המין מלכד, שאר הטעמים שונים וישרים כזה ממתקים – וישר פני פני וישרא, חלוצת נרור אחרים וללכת בעקבותיהם, וברצוני לקבוע ברפס למען יעמוד ימים רבים ולא יעפילו לעלות התורה למעל מעל חזי במצות ה' אשר לא תעשנה וכשאני לעצמי ודעתי שפס מצבי ועת, תחשבה אפס מצותיו וזכות עלי אם כי אהון כאשר ידעום כל הפסול, וכי הטעמים והעמקים יצאו לרוב מה ^{הענינים} המתבנים כרמים לבקר, ובזרז העני הזה פניו דקן לא תהיו ויבאו בעתה לחקור על כל מצבי האסור, אשר האנוסם ניו עשו רק למטפים שיעשו מללה עינים למצוא בדין להקדים מען מן הטעמים וכו', אפס דרך נלל בין דש חשש חמין כאשר בוררז מעליל האנוסם הנכורים האלה והאי יפה עיני פרישם ולמנוע מהם חשש אסור וכבר כתב דרין בתשובת אף מן אדם חשש לעצמו ובזרז מחשש וספק איכר ממין ובעניי העת קי' כי בו של קי' אף לא יברית מספק

איסור, בפרט באיסור חמין החמור אשר שחי תכלי בבזרא טעא ונפשא משחית נפשו יעשנה – ומתראי פרישם הדברים ישאל התור הפורשים הרבה, ודברים אחרים כלום לאסור איסור העילות הכזה עי' המאשין, והמבטלת הואת לא ידעו וידעו – ואם כי שמעני מעי' ונענואד אף אנשים חשלים את תורהם שכתבו וטבעו, ויחידא עוד דר עם ולא מורו בחלשים כן, במופלא מאדנו כל גורשו מ' ודע מעמם ונימקום, ומת ראיע בבת ומלכד ואת וכו' על זה בלבד לא מוחזי חלא נדחה בעתה הפריש בממורות וקלות עינים עצרו במדין, כי הדור פרין לאחיו אף תישות וחקק שלם מעינים ס' ציים מעליהם – והזמן מעי מכותם המדורות, ודק עמודי התורה רפי לעמוד בפריש כאשר לני לאבן מוחן אף הארי נבר לישיש וזרזו חזי מעקרי התורה, וכך דרך המצא למטא לחסות ולהרית מעמ מעמ לכן מהמדינות אשר אינם מהם ומתמנם וכו' ימוז דרם, ודבר ה' יקר לכל דתהפסם חזי מאכילת איסור ובפרט באיסור חמין החמור, ונחריש משימצא דשימצא וחממא וברז חממא הדיחה תלין הוא לנו לשנות מדרש אבותנו אשרי להדור אשר גמוליהם יעמדו בפריש לחריש מבשולים, כאלה מדרש עמנו, ולמנו תחילתו ברחבת דרך חמק נלך, וזי מה יקר – ומהותהם ומה נאות מדבותיהם ומה מתקן לו רגבי נתל דבש העונם ממקור חיים, ממעני תהוק מים הנאמנים מבני לשנות מדרשי אבותנו אשר סקלו לנו המסירה ואיסור נמור תא עתה עתה מערכת מצה כאלה הענינים על ידי מאשינע, כי ידבר חזי **האיסור בחשש איסור חמין** ועתה מוזה אשר יתפאר את עצמו להרים ראשו והמדות חזי פני בית דין הגדול אשר כל בית ישרא נשען עליהם, ומהם תמא תורה ואף לאסור המותר יש בבח חכמת התורה אשר מכלבם לזרז, גרז בשם בדבר שיש חשש איסור ברת – ואשר יחמקו כלבבו להמדות חזי פי הרועים האבירים להדור מצות באהה ואכל אותם מה הפכה במדינות אשר אסור אם מנחת איום נבתי יצא לארץ מלכם **כלי ספק יבשל וילבד גם באיסור חמין ממש** והשיגעו יעשה אנו כאפרכסת לקבד דברי חכמים בנחת וזכה לרב טוב הצפון, והאל השני יערה התמים על עמי לחבר המכות יחד לעמוד לאי אחר שכם אחר ותורה אתה לבונת דברי המדבר כלבדו התורה הקדושה ולבדו האנוסם חרמים והנשיאים ה' איך ימוזם ושנותיהם בטוב.

תנני ידיו וכו' **מאיר** בתאנן המנה מרת יצחק אייזק **איערבאך** זצ"ל
(ע"פ תאנן העדוק זצ"ל)

וכמו כן נגבה תמול עדות כי מורז ורמז תאנן העדוק רשכבה מיה **שניאור** ולמו **מזובין** זצ"ל צעק כמורכבא לא רצה לבנות בתוך התור שחי בו מאשין ללישה בטעם כי שם מבית חזי הוא ודיו לבס פסק דקד משני דועי ישראל אדורי התורה רבני ומאיר דאחרא קדישא דרין וכו' ימוז אחרים.

התורה'ס אי' כבוד וכו'

גמ' יח' יח' מ' אדור יח' יח' סאפשאב.

אראיתי עלה הנדפסת מאת כ"ת נ"י. באיסור המאשין מצות בירושלם והנני כזה להודיע דעתי לאסור המאשין מצות בהחלל ואפי' באחרון של פסח ואפי' להנהוגים היתר בהיותם בחול' איסור גמור הם להם בארץ ישראל ואפי' מי שכבר קנה לו המאשין מצות אסור להסתפק מהם בפסח.

דברי הכותב למען ראמת והצדק הק' **אברהם הפ"ק הנ"ל**
(מקום היתום)
וכבר נתקיימה חתימתו בבר"ץ דפעה"ק ת"ו.



דברי שלום ואמת

יֵעָן רֵאִינוּ עַל־מִן נִדְבָקִים בְּשַׁעֲרֵי הָעִיר כִּי הִמָּנְתָּב וְהִדְפַסְנוּ בִּשְׁם רִבִּינוּ הַגָּדוֹל גֵּאֹן הַנְּאוֹנִים
רִשְׁכַּבְהִיג הָאֲבִדְקָק סֹאכְמִשְׁבִּיב שְׁלִיטָא בְּדוֹי הוּא הָגֵם כִּי אֵין כְּדָא לְחָשִׁיב עֲזָוְכָל הַשִּׁמְעַ
יִצְחָק לָמוֹ כִּי הָלֹא מִתּוֹלֵל ה' הַנָּאֹן שְׁלִיטָא בְּחַיִּים אֲתֵנוּ ה' יֹאדִיק יָמֵינוּ וּשְׁנוֹתֵינוּ וּבְמִלְחָמָא
דְּעִבְדָא לְגַלּוּיָנוּ וְכֵן וְדָבָר כֹּזֵב אֵיזָא קִיּוֹם כִּידוּעַ עֲבָז לִיתֵר תּוֹקֶפָא נִתְקִיּוֹם חֲתִי קִדְשֵׁנוּ בְּבֵית
דִּין הַצֶּדֶק לְמַעַן יוֹדַע הָאֲמֶת לְעֵין כָּל

בִּתְּרָא יוֹם ד' ח' אֲרִישׁ הַסֵּחַ פִּקְ סֹאכְמִשְׁבִּיב

הַחֹהֶה"ש אֶל כְּבוֹד וכו'

רֵאִיתִי עַל־הַ הַנְּדַפְסַת מֵאֵת כ"ת נ"י. בְּאִיסוּר הַמֵּאֲשִׁין
מִצְוֹת בִּירוּשָׁלַם וְהַנְּנִי כֹזֵב לְהוֹדִיעַ דַּעֲתִי לְאִסוּר
הַמֵּאֲשִׁין מִצְוֹת בְּהַחֲלֵט וְאִפִּי בְּאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח וְאִפִּי
לְהַנּוּחִים הִיתֵר בְּהוֹיֹתָם גִּחּוּלֵּי אִיסוּר גִּמּוֹר הֵם לָהֶם
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאִפִּי מִי שֶׁכָּבַר קִנְיָה לוֹ הַמֵּאֲשִׁין
מִצְוֹת אִסוּר לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶם בְּפֶסַח.

דְּבָרֵי הַכּוֹתֵב לְמַעַן הָאֲמֶת וְהַצֶּדֶק

הק' אברהם חפ"ק הנ"ל

(מקום הוותם)

בְּמוֹתָב תִּלְתָּא בִּידִינָא כְּהִיא חוּינָא וְאֲתַבְרַר קְדַמְנָא
עֲזִי עֲדִים כְּשֵׁרִים וְנִאֲמָנִים דְּדָא הִיא חֲזִי כְּבוֹד
קְדוּשַׁת מִרְנָא וְרַבְנָא גֵאֹן עוֹזְנוּ וְנוֹר תְּפִאֲרַתֵּינוּ

הִרְבַּ הַנָּאֹן הַקְדִּישׁ מִסֵּאכְמִשְׁבִּיב שְׁלִיטָא
וְאֲשֶׁרְנוּהוּ וְקִיַּיְמְנוּהוּ בְּדַחְזֵי וּבַעֲהָ"ח יוֹם וְאוֹ נִיסָן
הַתְּרַס"ח פַּעֲהָ"ק יְרוּשָׁלַם תּוֹבֵב"א.

גְּאוּם לִיפְמָאן דִּדֹר בְּמַהֲרִי ז"ל

גְּאוּם יוֹסֵף יְהוּדָה בְּרִיד הַלּוֹי ז"ל

גְּאוּם אֲבִרְהָם כְּלֵא"א מו"ה דוד הַכֹּהֵן ז"ל

(מקום הוותם)



פסוק

בית

ולמען הראות לעם ה' עד היכן הרברים מגיעים מצאנו לזכרון להשתוק דברי רבותינו הנמצאים כעת אצלו (וא"ה עוד חזון למעמד להעתיק פסמי נאונים קרוב למאה) בקצירת האומר הנאמרים בקרית וכתבתיה:

ראשונה יצא הגאון המובהק צ"ע מו"ה **שלמה קלונער** מהגיד **מבראד** וצ"ל לאסור באיסור גמור ומוחלט ואחריו החזיקו הנאונים האחרים

וז"ל הגאון המובהק הצדיק מו"ה מרדכי זאב מלכוב וצ"ל

מתרתי בזה היום להשיבו לאפיושי מאיסורא כי אש תוקר בקרבי ובלבי עצורה בראתי כי פשתה המספחת אשר היא לקצחת ולנכחת ולצדד נפשות הפורחת ואחריהם ינהו קלקלך אדהות להבשיל רבים **באיסור חמין** אשר ברת בה אמונה לא תאבה להם ולא תשמע להם לא מהם ולא מהמונם למהמונם וכו' ולבסוף סים בזה הלשון וז"ל את הגללים לנו' כבר אמרנום לפניכם ואש שאינם נקיים לנו בלי ספק כי יתגלו בהתחזק אחרי כן כי תחתיה תעמוד הבדורת כי למראת העינים היא לתפארת והנה היא שחרחרת היא מעשה היצר התורה צויתה לנו לא יראה לך שאור והיא נקש שארש שבועתה כי במה יפתח איש **לאכל חמין בפסח** אם לא באסור לו היום עשה כך וכו' ונפצי שני אלה יאכלו לתומם **חמין נמור** ולזאת אליכם אישים אקרא יראי ד' וחשובי שמו הרלו לכם מבני ללחם מלחמו וא"ל ירים איש את ידו למשח תורת אמו ובל' להרוס גדר בראו וברכבו אבותינו ואל' בשח ולא יתנפנו רגלינו כמו וכו' וז"ל יגרור פריצות עמו ויתקדש שמו בעולמו דברי אלה מאת יידיהם ומוקדוים ומכבדו המדבר לכבוד ה' ותורתו להסיר מבטלו מקרב ערתו חק

אשיננני מלכוב כשהמחם **מפרשי חים** וס' מנז' וס' מיע ושית' מ"מ **מרדכי זאב סג"ל**

וז"ל הגאון הקדוש צ"ע הרב מציאנו וצ"ל

בדבר שארנו אם מותר לעשות המצות על חג הפסח באמצעות המאשין בעזרה. הנה ראיתי בזה תשובות גאנו זמנינו הגאון מו"ה **שלמה קלונער** נרי מבראד. והגאון מו"ה **מרדכי זאב מלכוב** נ"י שהסמינו שניהם לאסור וצדקו מאוד בדבריהם, הנם כי על קצת דברים יש להשיב אך די לאסור בזה. שכתב הגאון **מרדכי זאב** נ"י, שראת בעיניו את המאשין וכמה כששולים יוכל לצמות מזה, אולם גם לדעתי הרבה מעמים עפי' דין לאסור אך הם כמוסים אתי כאשר כן בקלחי מפי מו"ה הגאון מלייפניק וצ"ל בעל ברוך מע"ס שבכמות אלה הרברים אין לגלות המעס רק לפסוק הדין בההלם והשומע ישמע וכו' ולכן בדרך החלש אני אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה הוא **חמין נמור** וכו' ולכן ידעתי שכן להחריב זה בשום אופן ואם לא יאבי שמוע מה נעשה להם אם אובלים **חמין ממש** בפרקי מדרבי שהביא ראי' שאין לחקל מחמת חשש שיצאו חזין ללח ולכן אין להחריב בשום אופן וזה יצילנו משגיאות ומכשולות הו' והי' בזה שלום כנפשו ונפש הרושית באהבה חק' **היום האלבערשמאם**

וז"ל הגאון הקדוש צ"ע מ"ס שי"ע כנא"ו וצ"ל

מכתב כבוד מעלתו הרמה הניעני חמול בדבר המתפרצים לעשות המצות לחג הפסח בכלי מאשינע ברור לדעתי כי הוא ענין רע ותיקוי מצוי ליפוק מיני חורבא ומכשלה באיסור חמין בפסח ומתראי' לטעות בתעורבים להפרישים מאיסורא וכבר האירינו בזה תנאונים גדולי הדור ד' עליהם יחי' בתשובותיהם וכו' ממני ידירו הדו"ש בלונגה **אברהם** במהדר רפאל ז"ל הונגה בקיץ חניל

וז"ל הגאון הקדוש צ"ע מו"ה יצחק מאיר וצ"ל בעל ח' הרי"מ

עד שאחמם אודות עשיית המצות לחג הפסח ע"י מאשין וכו' הגני מסכים לאיסור וכו' וזו יצול את עמו מאותן אנשים שחזו היצהיר תלמידיו כי המתחבטים נמשל מכל מצוה מעט מעט ומנחם לעקור את הכר כנראה בעיקר מעשיהם ה' יפ' את מחשבותם ועצת ה' היא תקום ותפריש הרברים לאסור וגם דעת הגאון מופת הדור מו"ה **שלמה קלונער** נ"י מבראדי שהסמינו גם לאסור דברי ידירם נצח חק' **יצחק מאיר** כוהב מהר"י ז"ל

וז"ל הגאון המובהק מהר"ג מ"ס א"ט ו"ב וצ"ל

הנה מאז חנני ה' לנפוע על תלמי לכות בני ישראל צדק ומשרים עומד אני כפרין עד מקום שירי מנעת להכרית כל תהוהים ותקוצים הסובבים את כרם ד' צכאות ולמנוע המקשיבים לקולי מבקשם חרשות ובפרט בדבר שיש בו חשש איסור חמין הו' וכו' כי דעתי שבעתיד נגש העם הזה לחצוב לו באיית נשכרות ובעקבותיה עננה חמאה אנשים דעים ותפאים אשר חרשות מבקשים בונים ארמונים ברעיונם את ד' לא ידעוים יגילו לראות כי אנשים אשר החזיקו מנן וצניה להאיותם ישן מפני חרש מוצאים ע"כ אילנה את פני עס' ד' אלה לשמוע דברי הכמים ויחידות ולא יעזבו את המסילת אשר הלכו בה אבותינו כי מנחת בני ישראל תורה וכו'

חק' **יצחק נתן ריפשיין** חונה בקיץ סנטמבא והגריי יעיא

וז"ל הגאון המובהק מו"ה י"ה ש"ע ה"ש י"א אשכנזי מלכוב וצ"ל

ע"כ כל איש אשר יראה ה' נוגעת בלבו וימנע איע מעשות המצות ע"י מאשין ואין לנו לברות חרשות אשר לא שערנום אבותינו ומה לנו להאריך עוד ולהפוש מעמים לאסור אחרי שיש לנו עדים רבים נכבדים כי המצות האלה הנעם ע"י מאשין קרובים לחיות חמין נמור ע"כ שומר נפשו וירח מהם דורש שלווה הטוב חק' **יושע העשיל אשכנזי** אברקק לזבלין וחגלי' יעיא



וזה הנאמן המוכרח מזה משולם יששכר הנחמדי וצ"ל אבדק סטאטיסלאוו בספרו בר לואי סי' י"ט

קטרו לפחות בדבר הדבא למעשה אודות עשיית מצות ע"י המאשין על זה הפסח אשר הדרשת מקדוש באו ויצאו דרך בדבר החדש להתיר לעשות המצות ע"י עושי המלאכה במלאכת המאשין וכפי הנשען מאלה האנשים אשר יודעין ומביעין בפניהם המאשין בעריכתה ובעשיית רבות המכשלה בחשש איבוד אבילות המין בפסח ובאילוח לא נכון לעשות הדבר כי מהראוי לכך בר ישראל להחיות איך במצות המצות הבה ידו להשתדל איך בכל מהו אף בזהר מן הראוי לו כמו שנעשו בשים וכו' ואילו האנשים שעורכים המצות ע"י המאשין הקלו מעליהם ע"י מצות ונראה הדבר באילו המצות בנות עליהם כמאחזל בו מיד כי לומר דאסור וכו' וא"כ ע"כ מיעוטא דהמנה בפירוש שלא לעשות ע"י מאשין וזה כדור נכון בסוד ולכן אסור לעשות המצות ע"י המאשין מדינא וכו'. ונלך כן מובטחני באיש הורא את דבר ה' שנוגט מזה כי מי מזה נפשי' לפספסא ברת' הוסיפה וכו' והנה בחקק ראשו מכתסור מעליו ע"י מצות שמים' אף אולי ימצאו איזה אנשים אשר ידמו בנפשו לאסור וכן המערכת המאשין נעשה במחזות וידי דבר עם לבק' אבדק מאן בפנים איהו ויכשר אורי ע"י המאשין משרים בזהר מן המצות העשיות ע"יבן כדור נכון אפרתי לכאר הדבר ע"י ברי' אשר ע"י דין אסור לעשות ע"י המאשין ע"כ.

וזה הנאמן הצדיק בעל שדי חמד בספרי מערכת המין ומזה סי' י"ג אות י"ב.

אודות המאשין וכו' וע"כ אין ספק דבהצטרף כל המעשים והחששות שנאמרו בענין זה פשוט דאין ראוי להתיר כלל וכו' ילפי הנשען גם ההכמים שיתירו לאחרים מפני הלחץ והדחק וכו' לא עשו מעשה בעצמם והיו מחמירים לעצמם בירק בקושי התירו ובארצות הללו לא ראוי ולא שמעתי וכו' שעושים מצות על מאשין וכו' כי ע"כ לפי ענין כל מוקם שבת ביד יפה לחות דבריהם ומעשיהם נשמעים ונצמים חובה מוטלת להסיר המכשלה ולשקור לעשות ככל חוקת הפסח בלתי שום חשש איסור משהו כלל וכנאחזנו וראינו נפלאות ונאלמו ויפרדה נפשינו מדרת שבת בבאי וכו' וכו' ע"י שמסכים בדברי הנאמן מזה מ"ר ב' ז"א ב העמודים לפנינו וכל הורא דבר ה' לא יסור ממנו כי דבריו חיים וקיימים ע"כ.

וזה הנאמן המוכרח מזה משה נחום וירושלמיסקי שליט"א אבדק קאמנקא ובעת אבדק קולעין בעל החפז ספר מנהג משה

מכתבו הנכבד הנחמדי היום והנה לחשיבו בדבר המאשין וכו' בזהר מה שהוספו וחדשים ע"י להקן בזה תוספו כמה אסורים והחששות וכל ה'קנים ע"כ קלקל יסורי חרת בעיית' ויסול על כל ראש תדור לעמוד בפניו וכו' הנה בשנת ח"ו' הביא א' בקרעמנסטש את המבנות החדשים וכו' ואחרי התבוננת יס'ב ראיתי כי האיסור במקומו עומד ולא עוד שנתוספו כמה ונאס' חששות מכפי המבואר בקתורם מדיקה לביט ישראל ת"ל דבריו עשו פרי ולא עלתה ביד המביא הבלי לקרעמנסטש להפך ונעמו והתנתה החולת את כבוד הנאמן והגדול משינעם שבת כל בתחלת הדרך ע"י ואחרי זאת כאשר ביארתי לפני וצ"ל את כל תוכן הענין והחששות ואת אשר השכתי לשם לאיסור לא-חיים על כבוד המדורה וזרקו את סבתיו דאסור נמור על המצות שנאפו על המאשין כי אסור להשתורם וצורכים מכירה לנכרי בשאר זמנן נמור וכו' להענין לפי סת"ל' את מכתבו וכו' דברי המעשים שיצאו ממעמקי לבבי נכנסו בחדרי לבתי שלומי אסתי ישראל וכולם באנדה אחת יישי וקבלו דבר את הענין מנגול קרעמנסטש וכו' ונלכו אצ' וידיעו איך זה כבר פשלת המפעלה' בדבשת קולות' ע"ה' לשורון פה נעשה ברכמקשות שאין בבתנו למחות על אלה הדברים המסתכלים לב נפש וכן ראוי תדעו דמעות על אילו השמעות הרעות כי באר המחדשים נפלאות לפרוע בישראל פקעות וכו' הרי אנחנו לדברים הנעשים שבת דר"ן להרביש' (מ' ש'ע' הובא בב"י א"ח ס' תרצ"ו) וכו' ובפנים בענין כזה שורא נוגע לאיסור בית וכל דאשנים עשו בזה משגרת למשגרת מ' תוא זה אשר מלאו לבו להתיר דבר שנאסר בבית דין הגדול בישראל וכו' ויבדקו את העולם פסלים והבוא עליהם בזהר מזה וכו' ויבדק את ע"י משולם וכו' הדיקין כי יבדק' שלא יבט' שלומי אסתי ישראל ביד הדורס להבוא הענין (החדש אשר אסור מלח' בפי' כמלכות הנאמן בעל חת"ס ד"ל) למל"ק וכו' ויבטחני כי כל הענין הקדושה ישמעי' לדבריהם הנאמרים כאמת וצדק ב"ד וכו' המצפה להכרת קין ונחמה ויחזקא דר"ש כח"ר וצ"ל ויבטחני בדברת השלום.

הק' משה נחום וירושלמיסקי הע"פ.

ולמען הראות כי אף כמה מהאנשים המתירים לא התירו כ"א מתדחק העתקנו מכתב הנאמן המוכרח הצדיק והמפורסם בעל

כתב סופר וצל"ה

וזה

בו הרגע קבלתי מכ"מ והאותות שאולתי עד המאשין שאפים ע"י מצות וכו' איזה האמת בקצור אומר זה רבות בשנים אשר בקשו ממנו האופים להתיר להם לאפות ע"י מאשין וכו' ולא רציתי להביט לעצמי בזה לאשר חדש אצלי וכו' והכלל אני מושך ידי תמיד לחדש חרשות אבל נשתנה העתים בשנה שעברתי ולא ה' בנמצא עוורים וחרדים וכו' והנה' להתיר לאפות ע"י עוורים כנרדים תיין במצות של מצוה מכל הדין לעניתי ראשי אלה הפצרות הרבה להביא לכאן מאשין אחדותו ובאמת במעשה המאשין צריך להשתנה רבה תמיד לנקותה חסום וכפסח' האצטין שנפלו בהנצבים וצייכום וצייכום ונקיון תמיד וזריות ופחזרות, והכלל בזה אין לדין אלא מה שענינו רואות הבה לפי המקום והזמן ושעת הדחק ואם קברתי אחריות דאחריני ע"י וכו' ובששואלים אחי ע"י דבר זה אני משיב להם ע"י מנינן אחר ונגלה להם מעמי ונמוקי שהצרכתי לכנסם בחרשות אשר לא ידעו או לא שיעים אבותינו הקדושים וצ"ל וכו' ומה לו לקבל אחריות דאחריני וגם ת"ל בירוש' פה ברציה לדיקן את הבה' על מכוני ע"י הנצאות הרבה ולחקן הבה והעמודים משענת על כל פה פריט' ובמקום אחר לא יעשה כן ויתיר בקולתא דידן ולא בהמחזקא וזה' ה' וידע כי מונתנו לשם שמים ה' יצילנו ממכשלות.

ולא נעלים גם זאת מאנשי עירוב תו את אשר שמענו מפי הגדוד ה' חיים ואנחנו נענה' שליט"א זה הדבר אשר צוה אדוננו הנאמן מן חרשים את ר' חזק' לאפות לו מצה וד"ל

ואל יחשבו שזה חזיר תוא בעין ניריות אחרות תחזיקם לאשפת' כי הוא מלא מדברי חרות ולהשתנה עמו בכל כהני הקדש דמקונים שמורה בקדושה.



מודעה גלוי

כל באי שער עיר קדשנו ותפארתנו ת"ו מאת הרה"ג הבר"ץ הר"ו.

לאשר נתפשטה השמועה כי מאתנו יצאה
הוראה להתיר את המכונה "מאשין" לעריכת
ולישת המצות, אי לזאת הגנו להודיע גלוי כי
חלילה לנו להתיר דבר אשר במחלוקת הוא
שנוי בין גאוני וצדיקי דורות שלפנינו, הללו
מתירים, והללו אוסרים מחשש המין גמור,
וחבל נביאים גאוני עולם עמודי ההוראה
אשר בית ישראל נשען עליהם, ה"ה הגאונים
האדירים בעל דברי חיים ובעל חידושי הר"מ
ומוהר"א ממשעכינאו ומוהרש"ק המגיד
מבראד ומוהרמ"ז עשטינגער מלבוב והגאונים
מלובלין ומוזארשא וסיעתם וצלה"ה מתנבאים
בסגנון אחד לאסרו בהחלט גמור, מהם אשר
אסרוהו מטעם הכמוס אתם, ומהם אשר
בארו טעמם ונימוקם, ובאתר דוקוקין הנורא
וכו' מאן ספין ומאן רקיע להכנים ראשו
ולהכריע, ולמען תהי' האמת נהדרת בעה"ח
ועל הגלוי יום כ"ד אדר תרס"ו.

פעהק ירושלים תובב"א.

גאס ליפמאן דוד במוהר"ז ז"ל

גאס יוסף יהודא בר"ב הלוי ז"ל

גאס אברהם בלא"א מו"ח דוד הכהן ז"ל

